

ERDÉLYI GAZDA

AZ ERDÉLYI GAZDASÁGI EGYLET

HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden hó 15-én két iven és az egyleti tagoknak ingyen küldetik meg. Nem tagok egész évre 2 frttal fizethetnek elő.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: az „Erdélyi Gazdasági Egylet” titkári hivatalában (Kolozsvár, Belkőzép-u. 11. sz.) hová a lapot illető minden küldemények intézendők.

Hirdetések a legjutányosabb áron vétetnek fel.

EGYESÜLETI ÉLET.

Az „Erdélyi Gazdasági Egylet” egy hónapja.

(1896. márczius.)

Az ezredéves kiállítás és ezáltal — közvetve -- mezőgazdaságunk ügyének előmozdítása e hónapban is egyik fő tárgyát képezte egyletünk működésének, amint a következőkből kitűnik, már számba vehető eredménnyel.

Az egylet ezen ügyben megbízott képviselőjéhez: Dr. Szentkirályi Ákoshoz, illetve általa az élőállat- és terménykiállításokra — kizárólag ezen actió következményeképen — eddig a következő új bejelentések tétettek:

Bejelentett: *lő* 18 drb; *szarvasmarha* 68 drb. Ebből 12 darabot egyletünk saját költségén vásárolt és állit ki az erdélyi havasi fajtákból; a bejelentettek között van 6 darab *bival* is. *Fuhot* bejelentettek 102 drbot, melyből 36 drb. *czigaja*, 66 drb. *raczka*.

Igen szép kollektiók gyűltek össze a terménykiállításra is. Tíz kiállító jelentett be, ugyanaanyi csoportban: *őszi és tavaszi búzát*, *őszi és tavaszi rozst*, *árpát*, *alakort*, *zabot* (havasi válfajtát is), *tengerit*, *borsót*, *lencsét*, *paszulyt*; *bükköny*, *baltacsím*, *lőhere*, *luczerna* és *fehértustár* magot, szálás takarmányokat stb.

Ezen termények elébb itt összegyűjtetvén, megtisztítva és rendezesen csomagolva küldetnek fel a kiállítás helyszínére.

Megiratta és a kiállítás sajtó-osztálya számára felküldötte egyletünk az „Erdélyi Gazda” *monografiáját* is. (Mostani számunk melléklete).

A gazdasági egyletek kollektív kiállítására felküldötte egyletünk számos régi és újabb kiadványát. Hivatalos közlönyének három különböző évfolyamát. Az irodalmi szakosztály összes eddig megjelent hét évfolyamát. Régi vándorgyűlések jegyzőkönyveit és több irodai ügykezelését feltüntető nyomtatványt. Legértékesebb azonban a szintén felküldött 20 db. — Erdélyt ábrázoló — grafikus térkép, mely egyletünk által készítettve, hazarészünk különféle gazdasági ágainak és viszonyainak állapotát tünteti fel.

Heremagtisztító raktárunkba márczius hó végéig 35 küldeményben 626 metermázsa lóhere és luczerna mag lett beszállítva; minthogy azonban e nagymennyiségnek majdnem fele február végén és márczius elején érkezett, e hónap végén még 45 q.-át tett ki a félben levő, illetve félig tisztított partik súlyösszege.

A katonai élelmezési raktárakban előállított takarmánykorpából e hónapban több mint 300 mm. lett egyletünk tagjai által átvéve.

Az egylet által kiosztatni szokott szakmunkák és füzetekből 11 megkereső félnek minden példányból egy — díjmentesen — megküldetett.

Az egylet hivatalos lapját: az «Erdélyi Gazdát» közleményeikkel a gyakorlati gazdák mind sűrűbben keresik fel; előfizetői és hirdetői örvendetesen szaporodnak úgy, hogy csupán a királyhágóntúli részekbe közel 200 példány jár.

E hónapban küldettek szét a múlt évi kolozsvári tenyészállatkiállítás alkalmával nyert dicsérő oklevelek és díszokmányok.

Földmivelésügyi ministerünk — az egyletnek hazarészünk állattenyésztése érdekében kifejtett eddigi működését méltánylandó — e hónapban 2000 forint rendkívüli államsegélyt utalványozott egyletünknek.

A pénztári forgalom márcziusban 5638 frt 26 kr. bevétel, 1591 frt 40 kr. kiadás és 4046 frt 86 kr. maradvánnyal zárult.

Egyletünk *beléletéről* a következőket emeljük ki:

Ülést tartott az egylet márcziusban kettőt; egy igazgatóválasztmányit, márczius 6-án (l. lapunk 3. számában) és egy lapfelügyelőbizottságit, melyről alább részletesen szólunk.

A márczius 6-iki ülés után új tagokul beléptek egy-letünkbe: *Kolozsváry* János és *Gyalui Rosenberger* Mátyás alapító, *Ugron* Gábor és *Macskássy* István évdíjas tagokul.

Az *ügykezelés* márcziusi adatai a következők: Iktatói szám márczius 31-én: 913. Levonva ebből a februári 670 számot, marad e hónapra: 243 drb, melyből az érkezettek: 192 drb, a kiadottakra: 51 darab esik. A 243 darabból volt ülési tárgy: 39 (Ebből ministeri leirat és felterjesztés 9 drb.); utalványozás: 20; elnöki: 19; titkári: 31; «Erdélyi Gazdára» vonatkozó: 67; állatkiállítás szaksztaályi: 3; heremagtisztító rakt. ügyben: 30; bizalmi: 3; adakta: 31 drb.

A postakönyvek tanusítása szerint elküldetett a titkári iroda által e hónapban 18 hivatalos és 212 portós levél. Ezen összesen: 230 levél 87 ügyben és ugyanannyi szöveggel iratott.

Ezekben és az itt következő ülési referadában vázoltuk nagyjában egyletünk márczius havi működését.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Lapfelügyelő bizottsági ülés. Az egylet lapfelügyelő bizottsága márczius 31-én tartotta rendes havi ülését.

Jelen voltak: *Br. Bánffy* Ernő, elnök; *Br. Mannsberg* Sándor; *Dr. Szentkirályi* Ákos; *Dr. Szentkirályi* Kálmán; *Jakab* László és *Tokaji* László, titkár-szerkesztő.

A lap áprilisi számának bemutatott tartalma elfogadtatt.

Az udvarhelymegyei gazdasági egylet kérésére elhatározza a bizottság, hogy *Sperker* Ferencznek a székelkereszturi gazdaértekezleten felolvasott értekezése, mint külön melléklet, a laphoz csatoltassék.

T—i.

* * *

Közgyűlési meghívó. (2.) Az «*Erdélyi Gazdasági Egylet*» ez évi alapszabályszerű *rendes Közgyűlését* április hó 30-án, csütörtökön d. e. 10. órakor tartja meg az egylet hivatalos helyiségében (Kolozsvártt, belközép-utcza 11. szám alatt), melyre az egylet összes tagjait tisztelettel meghívja: *Az Elnökség.*

* * *

Meghívó. Az erdélyi gazdasági egyeslet igazgató-választmánya 1896. április hó 23-án (csütörtökön) d. u. 4 óraker ülést tart az egyesület hivatali helyiségében, melyre a tag urakat van szerencsénk meghívni. *Az Elnökség.*

Meghívó. Az erdélyi gazdasági egyeslet lapfelügyelő-bizottsága 1896. április hó 30-án (csütörtökön) d. u. 4 óraker ülést tart az egyesület hivatali helyiségében, melyre a tag urakat van szerencsénk meghívni. *Az Elnökség.*

* * *

Meghívó. Az „Erdélyrészi Baromfitenyésztési Egyesület“ *alakuló gyűlését* május 2-án, szombaton d. e. 10 óraker tartja meg az „Erdélyi Gazdasági Egyeslet“ hivatalos helyiségében (Belközép-utca 11. sz. I. em.), melyre az érdeklődőket tisztelettel meghívja: *A Szervezőbizottság.**

MINISTERI INTÉZKEDÉSEK.

Államsegély. 1915—IV/2. sz. Az állattenyésztés érdekében kifejtett eddigi működését méltánylandó és figyelemmel azon anyagi áldozatokra, melyeket az egyesület ugyanezen érdekből a kiállítás megküldésével hozni kénytelen — állattenyésztési célokra részére kivételképen és a jövőre vonható minden következtetés nélkül 2000, azaz kettőezer forintnyi államsegélyt engedélyezek, egyidejűleg utasítván a kolozsvári m. kir. adóhivatalt, miszerint ezen összeget az egyesület pénzkezelőjének, az egyesület elnöke vagy helyettese által láttamozott s szabályszerű bélyeggel ellátott nyugtája ellenében fizesse ki. Kelt Budapesten, 1896. évi márczius hó 12-én. *Darányi s. k.*

19114—VII/2. sz. *A sertészetés és hizlalás céljaira szállítandó tengeri-kiüldemények viteldi; kedvezményezése* érdekében f. évi február hó 8-án 8884. sz. a. átiratot intéztem a kereskedelemügyi miniszter úrhoz, melyben utalással a sertésvész következtében életbeléptetett s a sertésfogalmat korlá-

* Különösen fontosnak és kívánatosnak tartván ezen új egyeslet alakulásánál — baromfitenyésztéssel foglalkozó — hölgyeink pártolását és részvételét, szives figyelmükbe ajánljuk azt.

tozó állategészségügyi intézkedésekre, azon óhajomnak adtam kifejezést, hogy a gazdaközönség súlyos helyzetének némi enyhítése érdekében az egész országra kiterjedőleg tengeri-szállítási kedvezmény engedélyeztessék. A kereskedelemügyi minister úr a fölhozott körülményeket méltányolva, f. évi márczius hó 5-én 11,007. sz. a. kelt átiratában arról értesít, hogy az egész országra kiterjedőleg a sertészetetés céljából szállítandó tenderi-küldeményeket illetőleg a m. kir. államvasútak vonalain ugyanazt a kedvezményes díjszámítást bocsátotta rendelkezésre, melyet több felvidéki vármegyének részben mezőgazdasági célokra, részben pedig a mezőgazdasági szeszgyárakban leendő feldolgozás végett szállítandó tengeri-küldeményekre nézve engedélyezett. Ehhez képest a nevezett minister úr egyidejűleg utasította a m. kir. államvasútak igazgatóságát, hogy a magyarországi állomásokról bármely magyarországi állomásra gazdák részére sertészetetés céljából szállítandó tengeri-küldemények után, kocsi- s fuvarlevelenkint legalább 10,000 kg. feladása, illetve a szállítási díjnak ezen súlymennyiségért való fizetése mellett *f. évi márczius hó 20-ától kezdve visszavonásig*, de legkésőbb ugyanezen évi május hó végéig a m. kir. államvasútak összes vonalain 100 kg. és 1 km.-ként 0.15 kros egységtétel, 100 kg.-ként 3 kr. kezelési díj és a szállítási adó alapján képzett mérsékelt díjtételeket alkalmazzon rovatolás útján. A kereskedelemügyi minister úr utasította azonkívül a többi hazai vasút igazgatóságát is — ide nem értve a helyi érdekű vasútakat, hogy a kérdéses küldeményekre nézve saját vonalaikat illetőleg megfelelő viteldíjkedvezményt engedélyezzenek. Tekintettel arra, hogy a kedvezmény kizárólag csak a sertésenyésztéssel foglalkozó gazdák helyzetének megkönnyítése céljából engedélyeztetett, oly sertéshizlaló-telepek, hol a hizlalás nagyban és üzletszerűleg üzetik, a fenti viteldíjkedvezményre igényt nem tarthatnak. A kereskedelemügyi minister úr egyben intézkedett, hogy az esetleges visszaélések megelőzése érdekében a most engedélyezett viteldíjkedvezmény csupán oly küldemények után lesz alkalmazandó, melyeknél a szállítmány rendeltetése, illetve azon körülmény, hogy a küldemény a fenti kedvezményes díjszámítás alapján esedékes díjtételekre igényt tarthat, az illető vármegye közigazgatási bizottsága által kiállított s ezen bizottság pecsétjével és az elnök vagy annak helyettese vagy a bizottság részéről megbi-

zott valamely hatósági közeg aláírásával ellátott s a feladás alkalmával a szállítmány fuvarleveléhez melléklendő *igazolványnyal* bizonyíttatik. Ezen igazoló, illetve ellenőrző eljárás végrehajtására valamennyi vármegyei közigazgatási bizottság rendeleti utasítást nyert. Minthogy a kedvezményes díjtételek csak 10,000 kg.-ot kitevő teljes kocsirakományok után érvényesítettnek, felhivom az egyesületet, hogy a kisebb gazdák és kevésbbé vagyonos osztály csekélyebb megrendeléseinek kocsirakományokká leendő egyesítésénél járjon közbe s az érdekelt gazdákat a kedvezmény megadásáról oly hozzáadással értesitse, miszerint az oly küldemények után, melyek a kedvezmény életbeléptetése előtti időben kerültek feladásra, nemkülönbén oly küldemények után, melyek tekintetében a fent jelzett rendeltetés bármely oknál fogva csak a szállítás megtörténte után bizonyíttatik, utólagosan visszatérítés útján semmi körülmény közt sem fog alkalmaztatni. Kelt Budapesten, 1896. évi márczius hó 13 án. *Darányi* s. k.

A hazai gyártmányu gépekről. 7581—IV/3. sz. Tapasztalván, hogy gazdakörökben a hazai eredetű nagyobb gazdasági gépek, különösen a cséplőgépek és lokomobilok — szemben az ily külföldi, főleg angol gyártmányokkal, — nem terjednek oly mérvben, mint a hogy közgazdasági szempontból méltán és jogosan várni lehetne; ellenkezőleg, azok elterjedése tekintetében, daczára szerkezeti szilárdságuknak, elismert használhatóságuknak és egyáltalában a külföldieket mindenben elérő, sőt azokat sok tekintetben felülmuló kitérősségüknek, valamint méltányosan megszabott eladási áruknak, sajnos, pangás, sőt némi aggályos hátramaradás is észlelhető: a kérdés kiváló közgazdasági fontosságára való tekintettel felkérem a Czimet, hogy a hazai s ezek közül különösen az állami gépgyárban előállított gazdasági gépeknek, jelesen cséplőgépeknek és lokomobiloknak stb. terjedését működési körükben való hazafias ajánlással hathatósan előmozdítani sziveskedjenek. Nevezetesen felkérem arra, hogy a gazdaközönseget különösen azokra a külföldi gyáros czégekre figyelmeztessék, a melyek hazánkban fióktelepeket (műhelyeket) létesítettek, ott azonban új gépeket nem gyártanak, hanem csupán a javítást szükségelő gépek tatarozásával foglalkoznak, úgy, hogy az ily telepek útján eladott gépek hazai eredetűeknek nem minősíthetők s amennyiben azok mégis ilyenekül

ajánlatnak, ez az érdeklő gazdaközönség félrevezetésére alkalmas tisztességtelen verseny jelensége gyanánt tekintendő. Arra nézve, hogy melyek az ilyen gyárosok s illetve, hogy mely gyárosok gyártmányai hazai eredetűek, vagy hogy mely külföldi gyárosok fiókműhelyeiből kikerülő gépek nem tekinthetők hazai eredetűeknek, a szükséges felvilágosítást vagy adatokat a kereskedelmi és iparkamarák, vagy a kereskedelmi muzeum tudakozó irodája készséggel megadja. Kelt Budapesten, 1896. évi február 27-én. *Darányi s. k.*

Mezőgazdasági válság.*

Mint már negyedszázad óta minden évet, úgy az 1895-ikét is a mezőgazdaság helyzetének folytonos és fokonzó romlása jellemzi. Ezt már ma bővebben fejtegetni felesleges; ismeri, tudja és érzi mindenki. Az imminens válság, mely nem csak hazarészünket és hazánkat, de egész világrészeket felölel, magas civilizációjunk, gyors és kitűnő közlekedésünk és túltermelésünk dacára — oly romlásba vihet egész osztályokat, sőt nemzeteket, mely mellett a régi provinciális éhínségek pusztításai számba sem jöhetnek.

Ezen kérdés — igen természetesen — már kezdettől fogva a legnagyobb érdeklődés tárgya volt és a hanyatlás okait több irányban kutatták úgy egyes gondolkozó elmék, mint az államok kormányai. E kutatás folyamában az elmúlt év az, melyben a számtalan irány közül egy kiválva, mind több és több hívót vonz maga köré. Ma már csak a közvetlen okot keressük, mert tudjuk, hogy az eredeti és igazi ok: a nemzetközi tőke abnormális felhalmozódása és működési tér hiányában annak tétlensége.

Az ár-depressiót kezdetben jó ideig — épen a tőke embe-reinek sugalmazása folytán — a túltermelésnek tulajdonították s ezen hitnek ma is vannak követői. Csak legutóbb is kimutatták, hogy míg 1880-ban — az egész földteke népességét és termését felvéve — esett egy főre 105. liter búza termés, 1894-ben már 118 litert tett ki a fejenkénti osztalék. Hogy ezen hatalmas számítás ki és mily bázissal cselekedte meg, arról persze, hallgat

*Részlet az egylet sajtó alatt levő 1895. évi „Évkönyvének“ bevezetéséből.

a kronika. Az sem jutott eszébe jóideig senkinek, hogy ezen állítás alaposságában kételkedjék. Pedig ha elgondóljuk, hogy a statisztikai adatok gyűjtése ma még világszerte mily gyermekkorát éli s ha látjuk a rendezettebb és magasabb kulturájú államok népességénél a szemtermelés folytonos reductióját (az amerikai Egyesült államokban például épen ezen idő alatt, vagyis 1880-tól 1894-ig, 348. literről 256. literre esett le a fejenkénti összeg) melylyel ellenkező irányban tart lépést a népesség szaporodása — nem sok gondolkozás kell ahhoz, hogy az ilyen kimutatások értékét a nullára redukáljuk.

Felhozták még okul, hogy a közlekedési viszonyok kifejlődése nyakunkra hozta a világversenyt. De hát azok a közlekedési eszközök mindnyájunknak rendelkezésére állottak!

Hogy a börzék határidő üzlet spekulációjá hátrányos befolyást gyakorol az árak alakulására. Persze azt, hogy mi hasznuk van a börze spekulánsoknak abban, ha az árakat évtizedekig állandóan lenyomják — senki meg nem magyarázta.

Ezekhez hasonlóan még számos kisebb és nagyobb okai lettek az árhanyatlásnak időről-időre felfedezve. Csodálatos azonban, hogy mindezen előidéző okok épen az 1873-iki évtől kezdve állottak elé és oly szép harmóniában működtek közre a legutóbbi időkig, hogy a nevezett évtől kezdve 1895-ig a kereskedelmi cikkek árait nálunk átlag évenként 1.^s%-kal, a mezőgazdasági terményekét pedig 2.º%-kal csökkentették.

Épen ez a kiindulási év, az 1873-iki, mikor tudvalevőleg az ezüstöt majdnem egész kontinensünkön demonetizálták, azaz a világforgalomból kizárták, adta az első alapot arra a feltevésre, hogy az árak folytonos hanyatlásának oka a monometallismus, vagyis a pénznek, mint csereeszköznek — az ezüst kivonása folytán való — megfogyatkozása.

Már az 1878. augusztusi párisi nemzetközi pénzkonferencián oly sok hive volt ezen feltevésnek, hogy csupán Anglia makacsságán tört meg az értekezlet sikere. *Göshen*, Anglia legelső pénzügyi tekintélye és ezen értekezleten egyik kiküldöttje akkor is a bimetalismus hive volt, szerinte:

„A különböző államok feladata az ezüstpénznek, mint az arany természetes szövetségésének az egész világon való fenntartása.

Az ezüst ellen irányuló intézkedések nagy veszélyekkel járhatnak még azon országokban is, a hol a törvényes érték egyedül csak az arany.

A fehér pénztől való megszabadulásra irányuló általános törekvés nagy zavarokat fog a közgazdasági helyzetben előidézni s esetleg oly végzetes csapásokhoz vezet, a melyekre a kereskedelmi világ története visszaemlékezni nem tud.“

Ez egy olyan jóslat, melynek igazsága napjainkban is mind jobban-jobban bebizonyúl.

Az 1895. szeptemberi brüsseli nemzetközi mezőgazdasági kongresszuson oly részletesen és meggyőzően lett e kérdés bemu-
tatva, hogy a továbbiak iránt már alig lehet kétségünk.

Nicholson, edinburgi egyetemi tanár ez alkalommal a következő érdekes kijelentéseket tette:

„Képzeljék önök magoknak valamely falu nagy piaczat, a hol a parasztok az utolsó híreket várják; hallják, hogy ujabban nagy árcsökkenés állott be. Tízezer bérlő megbukik, ötezer birtokos a nyomorral küzd, 200 fonógyárat bezárnak, egy londoni bank a bukás szélén — mindez miy gyönyörű kilátás a munkásokra, az olcsóságnak mily szép eredménye. De hát ha így van a dolog, akkor dobjuk aranyunkat a tengerbe, mert akkor még alacsonyabbak lesznek az árak!

Az élelmi cikkeket mindenkor olyan országokban lehet beszerezni, melyek szegények. Így indiában nem rég, midőn ottan nagy volt a nyomor, egy rupiáért egy juhót, vagy 100 font buzát lehetett vásárolni. Ez volna az a jólét, a melyet némely közgazda Európa számára óhajt? Hisz ezen jólét földmivelésünk nyomora, a melyet ujabban az ezüstnek, mint a pénzürtéknek megszüntetése által értünk el.

1848 ban a kaliforniai és ausztráliai arany szüntette meg a krizist, idézte elő a jólétét. Az aranytömegek beözönlése oly nagy volt, hogy kiváló közgazdák az aranypénznek megszüntetését ajánlották, mert túl nagy mennyiségekben való elterjedésétől tartottak. Az árak 50% -kal emelkedtek, s ezen korszakban az emberek a legnagyobb mérvű jólétben éltek. A földek, a birtokok, az árak s a munkabérek mind fölfelé mentek, mindaddig, míg mindez 1873-ban az ösmert intézkedések következtében teljes pusztulásnak indult.

Ezen állapotot könnyen állíthatnók vissza, még egy új Kalifornia és Ausztrália nélkül is. Hisz kezünkben vannak most is azon ezüst milliárdok, melyeket 1873-ban a pénzforgalomból ki-

vettünk. Csak azon törvényeket kellene megszüntetni, a melyek az ezüstöt, mint pénzt a világkereskedelemből kizárták.

Azt hisszük, hogy a mezőgazdasági válság — mely a világot sanyargatja, — csakis akkor fog megszűnni, ha az ezüstöt rahabilitáljuk, mi által az aranymonometallizmus pusztításai meg fognak szünni.“

A brüsseli kongressuson *Allard* előadó a következő határozati javaslatot terjesztette elő:

„Az összes országok földmivelői hassanak oda, hogy kormányaik egy nemzetközi értekezletet hívjanak össze, melyen nemzetközi megállapodások jöhessenek létre a bimetallismus szellemében, vagy mondassék ki legalább az, hogy a fehér fém régi szerepébe a földmivelési és a pénz krízisnek s az árhatlanságnak megszüntetése végett helyeztessék vissza.“

Ezeknek felemlítése által óhajtottunk röviden rámutatni arra az alap-okra, melynek — ha nem is egyedül és közvetlenül idézte elő negyedszázados hanyatlásunkat — ezirányu döntő befolyását elvitatni nem lehet. Reméljük azonban, hogy az egyre nagyobb tért hódító helyes iránynak: a bimetallizmusnak erélyes ellenactiója nemsokára diadalra jutván, állapotaink újra megjavulása is már csak idő kérdése.

Tokaji László.

A fekete ugar szerepe Erdély mezőgazdaságában.

Köztudomású tény, hogy Erdélyben a fekete ugar még jelenleg is a szántóföldnek aránytalan nagy részét foglalja el.

Még a 90-es években is összes, mintegy 2,670.000 kataszteri holdra terjedő szántóföldjének majdnem 29⁰/₁₀₀-a, vagyis kerekén 780.000 kat. hold maradt fekete ugarnak, sőt egyes vármegyékben, nevezetesen Csikmegyében több mint a szántóföldnek fele szokott ugarnak hagyatni, holott a Királyhágón inneni részen a fekete ugar csak 14 ⁰/₁₀₀-ot, a vele szomszédos és Erdélyéhez sok tekintetben hasonló természeti viszonyokkal bíró Ausztriában pedig csak 7·4 ⁰/₁₀₀-ot foglal el a szántóföldből.

Önként felmerül tehát a kérdés, hogy különösen a jövedelmező gazdálkodás szempontjából *helyén való-e a fekete ugarnak ilyentén kiterjesztése?*

Nem léteznek-e módok, melyek segítségével a fekete ugar megszorítható s egyuttal a gazdaságok jövedelme fokozható.

Hiszen Erdélyben is vannak vidékek, ahol mint p. o. Brassó és Kolozsvár környékén, az ugar a szántóföldnek alig $\frac{1}{10}$ -ét foglalja el.

Jól tudjuk, hogy az ugar kiküszöbölésére nem mindenütt olyan kedvezők a viszonyok s hogy különösen ott, hol a szántóföld általában véve sovány természetű, a földek a rendezetlen birtokviszonyok miatt szétszórtan elterülnek s egyes táblák vagy részletekhez nehezen lehet hozzá férni, — sok esetben nem marad hátra egyéb, mint a föld termőerejének fentartása céljából az ugartartáshoz folyamodni.

Hanem meggyőződésem szerint mégis sokkal több az olyan gazdaság, melyben az ugartartást okszerű módon és aránylag csekély költséggel nagyon tetemesen le lehetne szállítani és ezekről a módokról óhajtok részletesebben szólni.

A fekete ugarról tudjuk, hogy az nem gazdagítja a földet, mert magával az ugartartással nem juttatunk kívülről termékenyítő anyagokat a földre.

Ha midazáltal az ugarba vetett gabona jobb termést szolgáltat, mint a gabonára következő, ez onnan van, hogy az egy évi pihentetéssel járó mivélés folytán a földben foglalt kötőrmelék-részek elmállanak, növényi gyökér- és tarlómaradványok elkorhadnak s így a föld tulajdonképi anyagában kedvező átalakulások mennek végbe, melyek főképen abból állanak, hogy a földben levő nyers növényi tápanyagok feltáratnak, azaz oldhatókká válnak és később a növények gyökerei által fölvétethetnek.

Hogy ennél fogva az ugartartás által a talaj termőereje némileg fokozható, de csak a talaj rovására, nem tagadható.

Hanem másrészt tekintetbe veendő, *hogy az ugartartás által elérhető termésfokozás nem valami tekintélyes*, minél fogva csupán ugartartásban részesülő, de nem trágyázott földek korántsem szolgáltatnak megfelelő, azaz olyan terméseket, mint az olyan földek, melyek rendszeresen trágyáztatnak. Igaz ugyan, hogy a trágyázás nagyon költséges mivélet, de *az ugar által elérhető termésfokozás sincs ám ingyenben*, mert nemcsak hogy egy évnek a termését kell feláldoznunk, hanem ezen termést nem nyújtó évben is kell a földet megmivelnünk, adóját megfizetnünk.

Azonkívül nem szorul bővebb megokolásra, hogy a földnek pihenésre szüksége nincs, mert ha trágyával győzzük, évről-évre

akár két termést vehetünk róla s nemcsak hogy termőereje nem fog apadni, hanem még gyarapodhatnak is.

Azt sem fogadhatjuk el érvnek az ugar mellett, hogy csak így lehet a földet kellőképpen megmunkálni s különösen az őszi vetés alá előkészíteni, mert ha földjeinket évről-évre okszerűen megmiveljük s időközönként kapás növényeket termelünk, bátran elmaradhat az ugar, mint ezt ma már a legtöbb rendszeresen kezelt gazdaságban láthatjuk.

Szóval a fekete ugar megtartására kényszerítő okok technikai szempontból nem forognak fent.

Ahol mindennek daczára fekete ugart mégis tartanak, ott többnyire oekonomiai okokból teszik ezt, nevezetesen vagy azért, *mert trágyával nem győzik a földeket*, ami a legközönségesebb ok, vagy *mert távol eső és a rossz utak miatt nehezen hozzáférhető földek-nél a trágyázás felette költséges*, némely esetben pedig kivihetetlen.

Az ugartartásra indító ezen különböző okok szerint kell az ugar korlátozását célzó módokat is megválasztani.

A mely gazdaságban csak a trágyának elégtelen volta kényszerít az ugar megtartására, a szántóföld pedig, különben tekintettel fekvésére, megtrágyázható lenne, ott első feladatunk a trágyaszükséglet kellő fedezéséről gondoskodni.

Persze ezt könnyebb mondani, mint megtenni, mert ezen módzat keresztülvitele a marhalétszám szaporítását teszi szükségessé, ami megint több takarmányt, almot s több épületet, szóval tetemes tőkét igényel s aki ezzel nem rendelkezik, nehogy adósságokba merüljen, inkább megmarad a régi ugartartási rendszer mellett, habár belátja, hogy az ilyen gazdálkodásnál, különösen a mostani viszonyok között, valami fényes eredményeket elérni nem lehet.

Hanem még az ilyen gazdaságban is van mód a cél megvalósítására, mely abból áll, hogy *a takarmánytermelés fokozására és ezzel arányban az állattartás kiterjesztésére fokozatosan térünk át*, anélkül, hogy eddigi gazdálkodási módunkon lényegesen változtatnánk.

Eleinte a fekete ugarnak csak egyes, erre legalkalmasabb részeit vetjük be megfelelő takarmányfélékkel, mely tekintetben lehetőleg arra törekedjünk, hogy ez a takarmány vagy lóher, illetve baltaczim, vagy bükköny, illetve borsókeverék legyen.

Ez azért fontos, mert ezek a növények nemcsak nagyon jó és tápdús takarmányt szolgáltatnak, hanem a talajra is gazdagítólag hatnak, amennyiben azzal a kiváló tulajdonsággal rendelkeznek, hogy egyik felette fontos tápanyagukat, a nitrogént a levegőből is fölvehetik és azért gyakran olyan földben is megteremnek, melyben más takarmányfélékkel nem boldogulunk.

Ha pedig ezek a növények a sovány ugarföldekbe vetve, kelően nem diszlenének, próbáljuk meg egy kis műtrágyával, adjunk p. o. kat. holdanként a vetőszántáskor vagy 150 kg. szuperfoszfátot s vizsgáljuk, hogy ezzel mennyivel fokozható a termésünk. Ez a szuperfoszfát vagy 7—8 forintba kerül s ha általa csak egy szekérrel több szénánk terem, ez a költség már meg lesz térítve, de tulajdonképi hasznunk abból fog állani, hogy takarmány- és trágyakészletünk gyarapodni, földünk termőereje javulni fog és a takarmány után vetett gabona is néhány métermázsával nagyobb termést fog szolgáltatni, mintha trágyátlan ugarba vetettük volna, — ez a gabonatermés-többlet lesz egyuttal a mi tiszta jövedelmi többletünk is. SCU Cluj / Central University Library Cluj

Ha ezen az úton következetesen előrehaladunk, magától megszűnik idővel a trágyahiány, emelkednek termésünk és ezzel ugy a gabonatermelésből, mint az állattenyésztésből származó jövedelmünk, mert annyi kétségtelen, hogy a föld annál többet ad termések alakjában, mennél többet befektetünk munka és trágya alakjában.

Ha pedig oly földekkel van dolgunk, *amelyeket rossz fekvésök miatt nem lehet trágyázni*, a termőerő-fokozásnak más módjához kell folyamodnunk, még pedig vagy a *zöldtrágyázáshoz*, vagy a *legelőváltó-rendszerhez*.

A *zöldtrágyázás* leginkább oly kisebb kiterjedésű földekre való, melyeket rossz fekvésük miatt istálló-trágyával ellátni nem lehet s melyeken kicsiny voltak miatt a legeltetés nem folytatható.

Ha ezeket a földeket az ugar évében valamely takarmányfélével vetjük be és ezt a takarmányt, mihelyt virágzásnak indult, alászántatjuk, némileg pótoljuk az istállótrágyázást és pedig ebben az esetben olcsóbb módon, mintha ganéjt alkalmaztunk volna.

A zöldtrágyázásra is a legalmasabb növények a lóher, a búkőny, borsó és homokosabb földön a szeradella.

Persze a zöldtrágyázás is csak akkor sikerül, ha a földben elegendő az erő a vetett növény kellő kifejlődésére, ha pedig ez a feltétel nincs meg, akkor nem marad hátra egyéb, mint a zöldtrágyának szánt növényhez is műtrágyát adni, mely célra a legtöbb esetben a szuperfoszfát fog leghatásosabbnak bizonyulni.

Az ilyen műtrágyázás, csak a magot és műtrágyát számítva, kat. holdanként mintegy 14—15 frtnyi költséget okoz, hatása pedig két gabonatermésre terjedhet, úgy, hogy 4 - 5 q-nyi szemtermés-többletet eredményezhet, minek értékét 20 - 25 frtra véve s a szalmatermés-többletet nem is számítva, ezen az úton távol fekvő földek jövedelme is tetemesen fokozható s ezért tanácsos a zöldtrágyázásnak e nemével legalább kicsinyben kísérletet tenni.

Ha pedig távol eső, *nagyobb kiterjedésű* oly területről van szó, melynek földje legeltetésre is alkalmas, akkor a *legelőváltó-rendszerrel* lehet néha nagyon kedvező eredményeket elérni.

Ahelyett, hogy minden 3-ik, vagy esetleg 2-ik évben ugart tartsunk, vagy amint ez Erdélynek némely vidékén szokásos, a szántóföldet több évig parlagon hevertetnők, úgy is szervezhetjük a szántóföldön a termelést, hogy ez időközönként 2—3 évig legelőnek marad, például olyformán, hogy az ugarba vetett gabona alá a talaj minősége szerint füves lóhert, vagy füves baltaczimet vetünk, ezt a következő évben egyszer megkaszáljuk s aztán legelőnek használjuk. A legeltetés utolsó évében korán feltörjük az ilyen mesterséges legelőt, hogy ezt idejében őszi gabonával elvethessük. A legeltetés ideje alatt az állati ürülékek hozzájárulásával az ilyen legelő rendszerint annyira meg fog javulni, hogy két rendes gabonatermésre tarthatunk számot.

Habár a legelőváltó-rendszerrel a föld némi trágyázásban részesül, mindazáltal, ha sovány földdel van dolgunk, nagyon tanácsos a legelő-növényekhez is megfelelő műtrágyát adni, nevezetesen szuperfoszfátot, mert ezen esetben a legelő is bővebb termést nyújt s az utána következő gabona is.

Ha pedig az ilyen földet istállótrágyázásban részesíthetjük, czélszerű lehet az ugart teljesen mellőzni, a földnek jobb átdolgoztatása végett a tervbe kapás növények termelését is fölvenni s például a következő vetési sorrendet követni:

1. Kukoricza trágyázva.
2. Gabona füves herével.

3. Fűves here kaszálónak.
4. Fűves here legelőnek.
5. Legelő és fél-ugar.
6. Őszi gabona.
7. Zab.

Ha pedig ezen vetésforgó alkalmazásához elegendő trágyánk nincs, az első nyomás ugarnak marad s esetleg a fűves herével elvetendő gabona kap műtrágyát, sőt szükség esetén az első nyomás műtrágyázott zöld trágyázásban is részesülhetne.

Nem szenved tehát kétséget, hogy az ugar kiküszöbölésére vagy korlátozására s ezen az úton a gazdaság jövedelmének fokozására több mód létezik, azonban a siker főfeltétele, hogy a helyi viszonyoknak legjobban megfelelő módot válasszuk és ezt helyesen alkalmazzuk.

A legelőváltó-rendszer felkarolására pedig kivált azért fektetünk nagy súlyt, mivel Erdély ugy természetadta, mint közigazdasági viszonyainál fogva inkább az állattenyésztésre, mint a gabona-termelésre van utalva; hogy pedig ezen a téren minő eredményeket érhet el, elég bizonyosság rá az erdélyi igásmarha, melynél különben Magyarország egy vidéke sem tud fölmutatni.

Az állattenyésztés fejlesztésére és kiterjesztésére hatni, ez a közeli jövőnek legfontosabb feladata, mely cél elérésére az első föltétel a takarmánytermelés fokozása, amire pedig az eddig fekete ugarnak hagyott területeknek takarmánytermelésre való fordítása nyújt felette alkalmas módot.

Mert ha ezt az irányt követve, Erdély gazdái a jelenlegi ugar-területnek csak felét, vagyis 390,000 kat. holdat vetnék el takarmányfélékkel, az ezen területről nyert takarmányon legalább 100,000 darab számos marhát lehetne eltartani, — ennyivel lenne Erdély jelenlegi állatállománya szaporítható.

Ezáltal pedig nemcsak az állattenyésztés jövedelme emelkednék számot tevő összeggel, hanem a jobb crőbe jutott szántóföld jövedelme is s ezen kettős tényező együttes hatása a földbirtok jövedelmének és értékének emelkedésében s így Erdély általános nemzeti gyarapodásában jutna kifejezésre.

Hensch Árpád.

Adatok a borjuhizlalás gyakorlatához.

Ha az ember mészárosok árúhelyeiben a vágott borjuk fölött szemlét tart, három változatát látja az ilyen árúnak : a zsiros, szép fehér húsu, érett példány mellett ott függ a fogason a nemkülönbén érett, de veres húsu és ott lóg az éretlen, szintelen, vizenyős-nyálkás húsu példány is. A mészárossal szóba állván s a hizlalás gyakorlatában is utána nézván e különbségnek, csakhamar rájöhetünk, hogy az az éretlen árú közönségesen oly tehéntartó ember istállójából való, aki pusztán tejből óhajt pénzelní s e miatt borjait kegyetlenül és kivétel nélkül mielőbb székre adja, hogy ne pocsekolják a drága kifejhető folyadékot, melyért nagy városban, házalással, literenként 10—14 krajczárt kap az eladó gyakran még akkor is, ha vízzel — amugy suttyomban — megkereszteli. Hát persze, csak így képzelhető, hogy a horrend árú takarmány, melyet az ilyen kisebb állattartó ember, hogy ugy mondjuk : a szatócsboltból kénytelen beszerezni — némi kis haszonnal mégis megtérül.

A tehenészeteknek aztán van egy másik kategóriája, amelyben szintén a tej a fő, de amely jobb hizott borjuktól is kíván pénzelní, lévén gazdasági körülménye erre is jóval alkalmasabb, mint az imént mondotté. Az ilyenekben a tej lehető kimélésével, szurrogatumok segélyével hizlaltatnak fel a borjak, melyek aztán jobb árúképen szerepelnek a székekben.

A harmadik már nem is annyira tejure, mint inkább borjura dolgozik, még pedig egyfelől tenyésztésre való, másfelől székbe alkalmas borjukat produkálván s e célra a teljes vagy lefölözött tejet nagy quantumokban használja fel, nem riadván vissza szopós borjak bevásárlásától s mészárszékekbe való illetén elkészítésétől sem.

Az elől említett borjupocsekoló majoros, kiszopatván borjaival az első, vagyis kolosztrum tejet, közönségesen igen kevés teljes tejen csak épen életben tartja tovább állatait s amellet tejlöcsedékeket nyújtván még nekik, 3—5 hetes korukban okvetlenül (ha teheti még előbb is) mészáros kezére adja azokat.

A borjunak ily formában való előkészítése hogy meg nem érdemli a hizlalás nevet, az magától érthető s hogy az ilyennel kilónkint 12—16 kron túl menni nem igen lehet, az is tény, valamint az is, hogy a mészáros az ily borjokkal közönségesen mégis „jól jár“, még akkor is, ha a legminimálisabb borjuhús-árt kapja értök, de a majoros se jár rosszul, mert neki azok a borjuk tejpusztító kreaturák, amelyeket nem szeret. Így aztán kára e borjupocsékolásból az ország marhatenyésztésének s a borjuhúst consumáló közönségnek van; előbbinek a létszám csökkenésében, utóbbinak az értéken felül megfizetett tápszer megvásárlásában.

De mert a borjak ily formában való pocsékolásáról bővebben is szólni most nem czéлом, visszatérek a borjuhizlalás azon, már valóban hizlalásnak nevezhető formájához, amely áll abban, hogy bizonyos mennyiségű tej mellett egyéb tápszer is felhasználatik az árú előkészítésére s érettebbé, jobbá tételik így a hús, rendszerint már jóval hosszabb idő alatt, miből következik, hogy az ilyennel aztán jobb ár is éretik el.

Habár a borjuhizlalásnak ezen formájára nézve különösen áll az, hogy „ahány ház, annyi szokás“, mégis a legáltalánosabban elterjedt forma az, hogy tej mellett árpa- vagy tengeri-darát s tojást is adagolnak a borjunak, pl. a következőképen:

A hizlalás egész ideje alatt két csecsbimbóból szoptatják a borjut, a másik két bimbót fejevén, a tejet eladják. E tejmennyiség mellett kap még a borju 4 hetes koráig naponta háromszor $\frac{3}{4}$ kilónyi főtt árpa-darát tejbe keverten, napi adagul. A 4-ik héttől a 8-ikig $1\frac{1}{2}$ kiló adagban nyújtatik a mondott tejes árpakása neki s a 8-ik hét végén a borju kész árú — a fajtához képest 80—100 kiló súlyt érvén el — mint árúba bocsáttatik.

Egy másik eljárás a következő:

Négy hetes koráig a borjura bizatik, hogy annyit szopjon, amennyit akar. A tőgyből tehát csak a maradék tej fejetik ki. Négy heten túl aztán csak három bimbóból szoptattatik a borju, a negyedik bimbó teje sajtárba kerül s e

helyett kap a borju naponta 3—4 nyers tojást. A 6-ik héttől kezdve a borjunak végre a tej és tojás mellett naponta $\frac{1}{2}$ liter kukoricza-dara is nyújtatik, nemkülönben főtt állapotban és tejjel keverten s 9 hetes korában mint kész árú kerül az állatpiacra.

Csak futólag érintvén, hogy ezen vegyes anyagokon való hizlalás céljaira a tojáson, tengeri- és árpadarán kívül — különösen ha lefölezött, sovány tejről van szó — egyéb erőtakarmányokat is (névszerint pl. főtt lenmagot, olajgyári hulladékot és malátta-csirát) felhasználnak — rátérek a kizárólag tejen való borjuhizlalás ecsetelésére.

Önként érthető mindenekelőtt, hogy az imént felsorolt erőtakarmányok kiváltképen a tej egy bizonyos mennyiségének megtakarítása és illetőleg a hizlalásra fordított költségek megkevesbitése céljából vétetnek használatba s hogy következőképpen a kizárólag tejen való hizlalás közönségesen csak ott jár haszonnal, ahol akár a teljes, akár a lefölezött tej megfelelő áron bármi oknál fogva el nem adható s tejtermékekké fel nem dolgozható. Fontos még emellett, hogy az ilyen, tisztán tejen hizlalt borjunak van-e aztán kedvező piacza is, vagyis hajlandó-e a mészáros e körülményt elhinni, arra tekintettel lenni s a kétségtelenül jobb árút jobb pénzzel meg is fizetni.

Ennek előrebocsátásával felhozom már most, hogy a tisztán tejen való hizlalásnak két és illetőleg 3 formája is lehetséges, t. i. történhetik teljes, lefölezetlen, tőgyemeleg tej, avagy ilyen és lefölezött (sovány) tej s végre pusztán lefölezött tej itatásával.

Az utóbbi felettén ritkán nyer alkalmazást a gyakorlatban, mert a hizáshoz tudvalevőleg jóval több zsír szükségeltetik, mint a mennyi a sovány tejben van, a másik két forma tehát az, amely számításba jöhet s ezekre nézve a dolog így áll:

Miután a borju 4—5 napon keresztül a kolosztrum tejet szopta, tőgyemeleg, teljes tej nyújtatik neki eleinte $\frac{1}{2}$ —1 liternyi mennyiségekben, tehát 3—4-szer naponta

összesen 1.—3 s illetőleg 2—4 liter, később fokozatosan mindig több-több, mindenkor teljes jóllakásig, úgy, hogy végül a napi adag felmehet 15—20 literig is, de maga a hizlalási időtartam aztán legfeljebb 10—12 hétre nyújtatik ki.

A lefölezött tej nyújtására bazirozott hizlalásnál a borju a kolosztrum tejnek 4—5 napon át történő kiszopása után 7—14 napig az előbb mondott módon teljes tejet kap, azután ez elvonatik tőle s lefölezöttel tápláltatik tovább és mindvégig. Kap pedig eleinte naponta 5—6 liter lefölezött tejet édes állapotban és tőgymelegen. Ez adag is hova-tovább növeltetik, úgy, hogy 4—6 hetes korában már 8—10, ezután 15—18, sőt több liter tejet fogyaszt a borju. A hizlalás tartama közönségesen 9, esetleg nemkülönben 12 hét. Ily sovány tejből eleinte 8—9, később 10—12 liter eredményez 1 kiló gyarapodást s eleinte körülbelül 6, később 4 s végül 3 krajczárral értékesül a sovány tejnek minden literje, miből világos, hogy a hizlalást túl hosszúra kinyújtani nem tanácsos, mert így ritkábban fizetheti ki magát.

A hizóállatkiállítások küszöbén vagyunk, e pár gyakorlati adat tehát, azt hiszem, legalább is időszerű.

Monostori Károly.

Tenyészbika-vásáraink.

Egy kis önmegtadással lehetünk annyira őszinték, hogy itthon bizalmasabb pillanatainkban beismerhetjük azt a kicsi gyengeségünket, hogy mi bizony egyszer s máskor szeretünk nagyobb fontosságot tulajdonítani némely dolgunknak, mint a milyen tényleg azt megilleti. Körülbelül így vagyunk most a sz.-kereszturi bikavásárral is, melyről tulong-tul foly a szó, míg a csikmegyei gazdasági egyesület törzsgulyájáról és a deési bikavásárokról alig tud valaki, pedig ezek előbb keletkeztek és a maguk körében szintén sikeresen működnek. Emitt meg a kassai gazdasági egyesület már másodízben rendez bikavásárt, más helyt . . . és hála istennek több, hirtelenében alig elszámálható gazd. egyesület és gazdabizottság fíradozik már ezen a téren szarvasmarhatenyésztésünk számbeli megerősítésén.

Csak így mondom: *számbeli megerősítésén*, nem pedig minőségben való fejlesztésén, mint a hogy azt a vásárokat rendező bizottságok hinni szeretik.

Ez az oka, hogy most — még talán idejében — a nyilvánosság foruma elé hozom a tenyészbika-vásárok rendezésének és főleg miként való rendezésének ügyét. Elmondom felőlük igénytelen nézetemet, a továbbiakra nézve pedig nyitva marad a tér — azt hiszem az Erd. Gazda hasábjain is — gazdáink és szakembereink részére, megvilágítani a kérdés minden pontját és ha lehet, eldönteni, hogy csakugyan miként rendeztessenek tehát ezek a vásárok?

Az már köztudomású, hogy eddigi munkálkodásunkkal sikerült némileg segíteni az előzőleg nagy arányokban észlelt bikaszükségleten. Egészen megszüntetni ezt a bajt azonban nem volt lehetséges és bizonyos, hogy még sok évi céltudatos munkálkodás kell ahhoz, hogy ezen a téren a szükséglet teljes kielégítést nyerjen. És ha majd ezt megközelítjük, azután áll elő a köteleességek leg-súlyosabbika, t. i. a fajtabeli jó tulajdonságok megszerzése és általánosítása, a közállományba már eddig bekeveredett idegen vérnek, elütő testalakulásoknak stb. kiküszöbölése, vagy egyes területeken, a hol ez már lehetséges nem volna és ahol az idegen vér, tulajdonságok és testalakulások harmonikusan olvadtak össze hazai anyagunkkal, ott: az egyes célokra inkább megfelelő tájfajták, illetve jellegek létesítése stb. stb.

Most még kevesen tudjuk, hogy milyen össze-visszaság uralkodik a fajtához kötött fogalmak tekintetében. A legtöbb ember nem is sejtí, hogy mi az a fajta-jelleg, hanem hát úgy ni nagyjából eligazodik. Ha szürke szőrű a marha, akkor minden fontogatás nélkül magyar-erdélyi számba megy. A fej alakja, a szarvak állása és alakulása; a nyak mar és a többi testrészek minősége mint a fajtisztaság jelei, már nem vétetnek számba. Természetesen a fajta ismerésnek ezen meglepő hiányai mellett itt-ott nagy területek gazdaközönsége teljes jóhiszeműséggel hirdeti és állítja, hogy ő a magyar-erdélyi marhát eredeti tisztaságában tenyésztí, pedig némely helyen olyan messze tértek már ettől, hogy törzsalományuk kicsérelése nélkül vissza sem térhetnének rá többé.

Csak a közelmúltban is meglepetve és a következmények súlyának nyomása alatt nehéz szívvel kellett látnunk, hogy tekinté-

lyes testületek, tekintélyes gazdák, sőt még szakértők is mily könnyűséggel teszik magukat túl a tenyészanyag fajta tisztaságának kérdésén, éppen avval a fajtával szemben, a melynek tiszta vérben való fentartásáért és javításáért annyiszor folytattunk már kemény küzdelmeket. Hazarészünk gazdaközönsége is sokszor felhevült már ezen fajta fentartásának eszméjéért, de a fenntartandó ősi fajta tiszta jellegéről olyan tág határok között mozognak fogalmai, hogy ezek összevetéséből nemhogy a m. erdélyi marha tiszta jellegét, de még egy közép alakot sem lehet összehozni, minélfogva biztosan mondhatom, hogy ezekkel a fogalmakkal és azzal a rendszerrel, mely a m. erdélyi szarvasmarha tenyésztése körül nálunk most divatos: a magyar-erdélyi marhának tiszta vérben való fentartása örökre csak óhajtás marad. Arról már nem is szólhatok, hogy a magyar-erdélyi szürke marha tiszta vérben való fentartásának és javításának elhatározása után az első gondolatnak a fajta-jelleg korrekt meghatározására kellett volna irányulni, de a hozzánk is oly előszeretettel importált külföldi fajták tiszta jellegének éles kidomborítását látva, annyit ma már kérnünk kell, hogy végre mi is állapodjunk meg valamibe.

Ha a nyugati kultur-fajtáknál egy fekete sáv a kesely körömben, egy barna folt a sárga szutyakon vagy bármely csekély eltérés a színben és fajta-jellegben, a származás tisztaságának rovasára megy s ha ezen fajtáknál a meghatározott jelleget annyira lehetett általánosítani, hogy ahhoz értő egyszerű szemlélet útján meghatározhatja az állat származásának tisztaságát: ugy talán az általunk fentartani és fejleszteni óhajtott fajtának ha egyebet nem, de legalább a körvonalait meg kellene állapítanunk és ennek ismerését a köztudatba juttatnunk. Persze a végső cél más nem lehet, mint a magyar-erdélyi szürke marha fajta jellegének éppen olyan apró részletekig való kidomborítása és általánosítása, mint a milyen részletezést a nyugati fajtáknál találunk.

A mai zavaros fogalmaktól és a m.-erdélyi szürke marha neve alatt tenyésztett anyag *eszerféle* testalakulásaitól, az imént vázolt végezcélra igen hosszú és igen rögös az út, de ha a cél komolyan akarjuk és a m.-erdélyi szürke marha tiszta vérben való tenyésztésének ügye nemcsak ajkainkon, de a szívünkön is fekszik, akkor rövid idő alatt meg kell futnunk ezt a nehéz utat.

Ha jól szétttekintünk, ezen a téren még az első lépésnél is alig vagyunk, noha egyes szervezkedéssel elég gyorsan tudnánk haladni. A kiindulásnál egyes jobb nevű és majdan megválogatandó nagyobb tenyészetek, a kolozsi állami gulya és a csikmegyei gazdasági egyesület törzsgulyája szolgálna alapul és mindenütt, hol a törzskönyvezés ahhoz értő emberek közbejöttével rendre-rendre keresztül vitetnék, illetve tenyésztő szövetkezetek létesítették, az apaállatok beszerzésénél ezeknek kellene szolgálni forrásul.

De ezek már későbbi részletkérdések s a míg ideig érünk, lássuk a mi tenyészbika-vásárainkat.

Az eddig időnkint rendezett vagy állandósított tenyészbika-vásárok célja mindenekelőtt az volt, hogy a tenyésztő egy keresett piacot, a vevő pedig biztos forrást találjon szükségletének kielégítésére. A rendezőknek tehát a többi között az a feladat is jutott, hogy mind a két rendbeli közönséget megnyerje, illetve a vásárba csalogassa. Innen ered az a törekvés is, hogy a vásárokon lehetőleg jutalomdíjakat kell kiosztani a tenyésztők között, melyeket persze legtöbb helyen a parasztgazdáknak adtak ki, buzdításul a jövőre.

Mindez magában véve helyes, sőt némi kiegészítéssel és módosítással mostani viszonyaink mellett is megállhat, sőt a legtöbb helyen hézagpótló intézményé is fejlődhetik; persze itt azután sok függ a kiegészítés és módosítás mikéntjétől.

Ma ugyebár a dolog úgy megy, hogy kihirdetjük idejében a vásár napját és azután lassankint hozzálátunk a reklamszínáláshoz. Ott, a hol a közigazgatási hatóságok együtt működnek a rendezőbizottságokkal, megtartják az apaállatok szemléjét és a községek utasítva lesznek, hogy szükségleteik beszerzése végett a tenyészbika-vásáron jelenjenek meg. Másfelől a tenyésztők is megkapják a biztatást, hogy csak vinni kell a kész bikákat a vásárra stb.

Hanem aztán, hogy a felhajtott anyag származására nézve tiszta-e vagy nem, azt már nem tudhatja senki, legkevésbé pedig a jóhiszemű vevő. Ez pedig nagy hiba és szinte kizárja, hogy az okszerűség útján haladó tenyésztő ezeket a vásárokat megbízható jó beszerzési forrásul tekintse. Annál kevésbbé számíthatunk aztán arra, hogy más távolabbi vidékről vagy pláne külföldről — Szerbia, Románia és Oroszország — ide jőjjenek, a miként mi külföldre

megyünk bevásárolni. És ha eljönnek is, mint például délen fekvő vármegyénkbe Szerbiából, csakis nevesebb tenyésztőt keresnek fel, a hol annyira-mennyire mégis csak biztosabb adatokhoz jutnak a származás tisztasága felől.

A mai rendezés mellett tehát akármilyen hangosan beszélünk róluk, mégis csak helyi, illetve egy-két megyére terjedő jelentősége lehet a mi bikavásárainknak, minélfogva én már ezért is, de más okokból is, minden megyében szükségesnek tartom a bikavásárok rendezését, még pedig nem külön, hanem a megyék területén, valamelyik nevesebb országos vásárral kapcsolatosan. De szükségesnek tartom ezek mellett — és pedig szintén minden vármegyében, a hol súlyt akarnak fektetni a m. erdélyi szürke marha tenyésztésére — a tenyésztő szövetkezetek megalkotását, vagy ha ez nem sikerülne, legalább a törzskönyvezés bevezetését.

A m.-erdélyi szarvasmarha okszerű tenyésztését azonban legbiztosabban a tenyésztő szövetkezetek létrehozásával lehetne biztosítani, melyeket a svájci szövetkezetek mintájára minden nagyobb fáradság nélkül létrehozhatnánk.

Ilyen szövetkezet Svájcban ezelőtt nyolcz évvel még csak kettő volt s ma már 313 van. Tisztán a berni fajta marha 86 szövetkezet területén tenyésztetik, míg a többi szövetkezetek más fajtaikat cultiválnak.

Abban lenne nálunk is nagy előnye ezeknek a szövetkezeteknek, hogy bizonyos határok között tetszés szerint választott tenyésztési irányt követhetnének és függetlenül más tenyésztőszövetkezetek irányától, akár tájfajták létesítésére is vállalkozhatnának. Vannak már nekünk ugyanis olyan megyénk, a hol hazai marhánk eredeti jellege egy vagy több csepp idegen vérnek bekeverése által nagy mértékben elmosódott.

Szövetkezés esetén az ilyen területeken megmaradhatna a már megkezdett, kedvelt és talán jövedelmezőbbnek ígérkező tenyésztési irány, csak hogy persze igazi nevén kellene nevezni a gyermeket, nem pedig úgy, mint eddig, hogy mindaddig — sőt még azontúl is — a míg a szürke szín dominál az állatoknál, magyar-erdélyi számba mennek. Ez nem maradhat tovább így, mert hiszen ilyen eljárás mellett rohamosan elkorcsosodik nálunk az a kevés tiszta vértü anyag is, a mit még a véletlen meghagyott. Át kell tehát

creszteni a szövetkezetek rostáján a még meglevő tisztább jellegű anyagot és lassankint össze kell vonni néhány szövetkezet keretébe; a borzderessel, illetve montavonival kevert részt pedig azokban a megyékben, a hol kedveltetnek, mint gyorsabban fejlődő, jobban hizó és talán jobban tejelő produktumokat oda fejleszthetnék az illető szövetkezetek, hogy talán keresett és jól fizetett tájfajta válnék belőlük. Így azonban egyszerűen azon czim alatt, hogy azok valódi erdélyi jellegű marhák, a m.-erdélyi fajtába becsempészni nem lehet, de nem is tanácsos.

Ennek az elkorcsosításnak tehát minden erőnk latba vetésével és minden eszköz felhasználásával gátat kell vetnünk.

Az erőt az erdélyi szürke marha tiszta jellegének alapos ismeretéből merithetjük, az eszközöket pedig megtaláljuk a fennálló törvényes intézkedésekben és ezeket egyesülés útján társadalmi úton is gyarapíthatjuk.

A m.-erdélyi marha tiszta jellege nagy vonásokban a következő: szőre rövid és sima, fehér, szürke, darvas, daru vagy sötét daru színű. Feje a fej testhez viszonyítva kicsi és formás; bikánál rendszerint sötétebben színezett, mint a test többi része, e mellett az egyes részletek területek és a körvonalak valamivel durvábbak. A vastag, tömötten szőrözött bőr lazán fedi és az áll mögött fodros lebennyé alakul. Fejéle egyenes, tarkónál 3—4 cm-terrel magasabb és mérsékelten széles, dús göndörfürtöket képező szőr fedi, épügy, mint a széles és lapos homlokot. Az egyenes és széles vaskos fejből indul két oldalt a hengeres szarv, mely akkor szép és szabályos, ha táblás vagy csákó alakú és hegyénél fekete, közép részén fehér, tövén pedig sárgás. A szemboltok ivezetesek és a szemek kidülledtek, nagyok és fényesek s körülöttük többnyire fekete gyűrű van. A fényszáj (szutyak) és orrczimpák szürkés-feketék.

A tehének feje sokkal finomabb, vagyis élesebb körvonalakkal bír; a vékony bőr feszesebben fekszik rajta, az állkapczák szárazabbak s így a csontok alakja inkább látható. A fej egészben keskenyebb és valamivel hosszabb, a fejl vékonyabb és ebből indulnak oldalt és felfelé a szilárd, vékony, csákó vagy galyas szarvak. Szőrzete és színe a tehéneknek finomabb és világosabb; szemci nagyok és szépek, némelykor szintén fekete gyűrű környezi.

Hogy milyen legyen a tarkó, járomél, mar, hátvonal, ágyék,

far, konc, mélység, dongásság, a lapoczkák fekvése, a végtagok és azoknak állása stb. stb. azt nem irom le, mert ezek már részletek, melyek a tökéletes jelleg kiegészítő részei ugyan, de esetleg, sőt tényleg elég gyakran hagynak fenn kívánni valót, anélkül, hogy azok miatt a fajta tisztaságát kellene kétségbe vonnunk. Egy fehér tincs a farkbojtban vagy egy kesely sáv a szürke patákban, a fajta tisztasága iránt táplált hitünket megczáfolja, de egy hibás faralakulás ez ellen már mit sem bizonyít. Egészben véve a fajta-jelleg — az állat színétől eltekintve — a fejen öszpontosul és onnan olvashatók le a származás tisztaságát és a termelési képesség irányát bizonyító adatok. Ide vonatkozólag nagyon megszivleendő adatokat találunk Tormay »A szarvasmarha és annak tenyésztése« című művében, mely szerint »a fajtaismeret . . . sok tekintetben ma már a fej alkatán nyugszik s a fajta-csoport meghatározásánál kiválóbban ez vétetik alapul.« Tovább ezt találjuk a fejre vonatkozólag: »ezen testrész a jelleg legvilágosabb kifejezője, a jelleg pedig a termelési képesség tükré, mely nekünk annak képét hol világosabban, hol elmosódottabban, de rendszeresen megadja.« És még tovább: »ezen testrész az állatismeretre véghetetlen fontos, hogy ez a fajta, a jelleg, a nemes és közönséges vér és a tultenyésztettség egyik legvilágosabb magyarázója.«

Nem idézek többet; azt hiszem immár elég világos, hogy ott, a hol egy fajtabeli tenyészállat bírálatáról van szó, első sorban és főképen nem a far alakulása, nem a hátvonala és nem más egyebe tekintendő és bírálandó meg az állatnak, hanem a feje, annak alakulása és a rajta kifejeződő fajta-jelleg tisztasága. Ha ezekkel tisztába jövünk, csak azután következnek a többi részek, melyek ha a hozzájuk fűződő kívánalmaknak megfelelnek, becesebbé, értékesebbé teszik az egyedet, de annak fajta tisztaságát nem tóditják.

Ez így van, és mert így van, most már az is nyilván való lesz, hogy az erdélyrészi tiszta vérű szürke marhának felismerése nem is olyan nehéz, csak a szemébe kell nézni egy kicsit és nem szabad elalkudni semmit, sem az általánosságokból, sem a részletekből. Ha a fej szineződése és alakja, a szarvak állása és színe megfelel a leirt képnek, úgy tiszta vérű állattal lesz dolgunk, de azok a durva nagy kosfejű, magasan kiemelkedő ívelt fejléű, lapos szürkés-fekete csutak szarvu, terhelt nyaku, sötét borzderes szintű

bikák, melyekkel, fájdalom, nap-nap után sűrűbben találkozunk, nem sorozhatók az általunk ismerni vélt tiszta vérű m. erdélyi fajtához.

És ha már ennyire belemerültem a fajta jellegének magyarázatába, pár szóval megemlítem itt azt is, hogy mi a különbség a hazai fajta «magyar jellegű» és «erdélyi jellegű» csoportja között.

Abban talán egyetértünk, hogy hazai fajtánk eredetére és ősi származására egy, sőt az sem tagadható, hogy legjobb gulyáink a «magyar jellegű» gulyáktól nyerték és nyerik correctoraikat, azzal többször keveredtek és így nem lehetnek nagyon messze egymástól. Így gondolkoztam én már akkor is, mikor a jellegben található különbségeket kezdtem keresni. Biz én nem tagadom, sokáig, évekig kerestem a nélkül, hogy megnyugvással elmondhattam volna, hogy na most már ismerem. Mutattak nekem feltűnő alakokat, hogy na imé itt van, ez az igazi erdélyi jelleg, de az én szemeim ezek mögött a feltűnő alakok mögött mindig láttak valami idegen képet. Több ízben utána jártam ennek, az idegen képnek és legtöbbször minden kétség kizárásával meg is találtam. De a míg így tisztáztam a saját fogalmaimat, rájöttem, hogy különbség csakugyan van, de nem olyan mérvű, mint azt itt nálunk még ma is hiszik és hirdetik. Igen is van különbség a csontozat szilárdságában, a fejl. szélességében, a szarvak állásában és minőségében, a mennyiben itt inkább a táblás és csákó alak és a vékonyabb fehér szarv kedvelt. Van különbség abban, hogy a törzs mélyebb és dongasabb; a végtagok rövidebbek és jobban izmoltak; a járás élénkebb, vagyis az erdélyi jellegű — értem a tiszta jellegűt — marha edzettebb és munkában kitartóbb. Különösebb jó tulajdonsága még a jámborság, szelidség. Ezek azok a nagyon feszegetett különbségek, a melyek által azonban nem nyer az erdélyi jellegű marha más alakot, csak a mi fogalmaink szerint a magyar jellegünél tökéletesebb és formásabb lesz.

Ha mindezeket jól megszíveljük, már érezni fogunk némi erőt magunkban az erdélyi marha tisztaságáért küzdeni.

De most már lássuk az eszközöket. Az 1894. évi XII. t. cz. 24—31. §§-ban megvan adva a hatalom, ki van jelölve a mód, mely által a közállomány tenyészirányát kijelölni és betartatni lehet, A törvény 24. §-a érvényben hagyja a miniszterium által régebben

megállapított tenyészterületekre vonatkozó beosztást, mely szerint a magyar-erdélyi marha részére nagy területek jutnak és hazarészünkben Alsó-Fehér, Csik, Háromszék, Kis-Küküllő, Kolozs, Maros-Torda, Nagy-Küküllő, Szolnok-Doboka, Torda-Aranyos és Udvarhely megyék vannak a számára fentartva. Tíz vármegye területe itt egy csomóban, elég nagy terület ahhoz, hogy egész komolysággal és némileg egyöntetűen kezeljük a tenyésztendő fajta ügyét. Hogy ez nem történik meg, annak nem a földmivvelésügyi kormány és még kevésbé a törvény az oka. Okai vagyunk mi magunk és a mi hatóságaink hagyományos közönye, a közgazdasági kérdések iránt. Oka a nálunk évszázadok óta áradozó jogász omnipotencia, mely mindent tudásával és falánkságával ránehezedik közelítünk olyan ágazataira is, a melyben legfeljebb csak gyenge diletáns lehet, de véleményező soha. Ezt kell a magyar gazdatársadalomnak visszaszoritani a maga terére és oda kell állítani helyettük a szakembert, kellő tekintéllyel és kellő hatáskörrel a dolog élére.

Némileg ezt célozza a földmivvelésügyi kormány az állattenyésztési felügyelői állások szervezése által, hogy legyen a ki számba vegye a történeteket és mulasztásokat, hogy legyen a ki buzdítson vagy tanácsoljon ott, a hol erre szükség leend.

Ennyiben tehát jól vagyunk, már most csak várunk kellene, hogy az új mezőgazdasági bizottságok miképen látnak dolgaikhoz és hogy a majd kinevezendő állattenyésztési felügyelők miképen állják meg helyeiket. Ámde mi már régóta várunk és ha továbbra is csak várni fogunk, javulni javulhat ugyan helyzetünk, de jó soha nem lesz. A gazdaközönség dolgát a gazdaközönség nélkül nem fogja elvégezhetni senki, ép ezért a társadalmi útna való mozgolódásra nagy súlyt kell fektetnünk.

Ilyen társadalmi úton való mozgolódás eredményei a most szóvátett bikavásárok is, de az elmondottak után mindenki beláthatja, hogy ezek, még ott is, a hol a hatóságok részéről a kellő támogatás nem hiányzik és a rendezőbizottságnak megfelelő pénz-alap áll rendelkezésére, csak egyoldalulag hatnak és inkább a közállomány számbeli növekedését mozdítják elő.

Igaz, hogy nálunk még erre is nagy szükség van, de hát ha már félig-meddig felébredtünk és nem vonakodunk tenni valamit a köztenyésztés érdekében, tegyük azt, a mi igazán célhoz vezet és

a mi mellett a bikavásárok valóban a köztenyésztés emelésére és kifejlesztésére szolgálnának.

Alakítsunk tenyésztő szövetkezeteket, válasszuk ki a typust, illetve jelleget, a melynek tenyésztését a szövetkezet körében megfelelőnek vagy legjobbnak ítélünk és ezen kiválasztott formától, alaktól ne térjünk el még egy vonásnyit sem; törzskönyvezzük haladéktalanul a czélnak megfelelő anyagot és kövessünk el mindent, hogy a törzskönyvezett állomány után felnövekedő jó ivadékok minden ponton szorítsák ki a közállományban ma tömegesen található selejtes anyagot. A javulás lassan bár, de terjedni fog és néhány évi következetes eljárás után a kijelölt tenyészkerületekben olyan jeleket fogunk látni, a melyenkről ma beszélni is alig merünk.

Ezeket óhajtottam elmondani a tenyészbikavásárookra vonatkozólag, nehogy az a hit kapjon lábra, hogy a vásárokon összehozott anyag amint a vásári akol korlátján keresztül jut, már fajta-tisztasága igazolva van s nehogy azok a becses erők, a melyek a közért buzgón működnek, egy-egy bikavásár létrehozása után önként vállalt kötelességüket teljesítve látván, végkimerüljenek. Az igazi cél a megalkotott tenyészkerületeknek olyan tisztavéru tenyészanyaggal való benépesítése legyen, a milyenért a tenyészkerület megalkottatott.

Jakab László.

Erdélyi borok az ezredéves kiállításon.

Az erdélyi Pincze-egylet szép és fontos szolgálatot teljesített, midőn országreszünk egyik legnagyobb kincsét és méltó büszkeségét: *borainkat*, a termelőktől összegyűjtötte s azokat czélszerűen csoportosítva, az ezredéves kiállításon való bemutatásra előkészítette.

A Pincze-egylet idei közgyűlésén, mely márcz. 31-ikén tartott, jelentette be a választmány, hogy titkára és borainak fő kezelője Eöry Tivadar vezetése alatt 166 kiállítótól 568-féle bort gyűjtött össze, mely az ezredéves kiállításra bejelentett összes boroknak mintegy $\frac{1}{4}$ -részét teszi.

Ezen ritka szépségű gyűjtemény szakszerű csoportosításának felülbírálására s kivált az *iszlelési sorrend* tervének végleges megállapítása végett 3 tagu bizottságot küldtek ki: *Morágyi István* (a nagy-enyedi vinczellőr-képző intézet igazgatója), *Eöry*

Tivadár és *Szabó Sámuel* tanár személyökben, azon utasítással, hogy a bizottságot belátásuk szerint kibővíthetik. A kiállítók előre értesítve voltak az ízlelési kísérlet napjáról és helyéről.

Három egymást követő napon tartott a bizottság munkája, mely a Pincze-Egyletnek üvegek számára és a kiállítás céljaira, különösen is előkészített és díszesen felszerelt kisebb pinczében (az iroda helyiség alatt), ment végbe. Az eredményről érdeemesnek tartom rövid, tájékoztató ismertetést adni.

I. Hazai fajok.

1. *Asztali borok.* Összesen 119 faj. Legnagyobb számmal a könnyű asztali borok fő termelő helye: Alvincz, Szászsebes vidéke jelent meg, hol még most is 10—20 frt Hl., középminőségű, elég jó borokat lehet kapni. Aztán jön a két Küküllő mente, az erdélyi Hegyalja (Sárd, Igen, Czelná, Krakkó) és a Mezőség. Kiténtek: Egerbegy, Maros-Ujvár, Felső-Bajom, Czelná.

2. *Pecsenye borok.* Ezen rovatba a jobb évjárások és a nemesebb termőhelyek *ó-borai* kerültek, 27-féle. A régiebb évek készletei nagyon megapadtak. Az a régi jó világ rég elmúlt, mikor még ezt dalolták:

Magyarország azért jó,
Nincsen ott üres hordó;
Ha üres is megtöltik,
Együtt vigan elköltik.

Akkor minden nagyobb termelő pinczében meglehetett találni azt a néhány hordó nektárt, melyet csak ünnepélyes alkalmakra tartogattak. Ma már megette őket a „szilok-féreg”!

1876—91. évekről, sőt egy pár 62 és 66-iki is volt közte.

Jobb termelő helyek: Törökhegy-Sáros, Szőkefalva, Hadrév, Oláh-Szilvás, Gáld, Sárd, Bocsárd: a Küküllők vidéke és Hegyalja.

3. *Som.* Hazai szőlőfajtáink közt a legnemesebb ó-borokat (kiváló években *aszút* is) ez adja. A Tokaj-hegyaljai *furmintnak* erdélyi testvére. Magára hagyva 6—8 évnél hamarabb nem tisztul le, — aztán kifejlik benne az *ó-savany* és valami sajátságos, pergelt utó-íz. Erős, szeszes bor, ki a savanykást szereti: annak mennyei ital. Színe ritkán világos, többnyire sötét-sárga.

Kiállításra 41 féle, 1874—94-ből. Hadrév, Gyóres, Fugad, Szőkefalva, Sárd, Czelná, stb. voltak a jelesebbek.

4. *Leányka*. Vékony, sajtáságos, kellemes zamatu bor. Egész tisztán ritkán tartják; többnyire sommal házasítva kerül forgalomba s így nagy kedveltségnek örvend; azt hiszem legjobb neve van idegenek előtt, a régi erdélyi fajok közt. Koránérő.

Kiállítva 14 faj, 1875—94-ből, Gyéres, Szőkefalva, Krakkó, Czerna stb.

5. *Bakator*. A régi Érmellék gyöngye, már csaknem kivészett a forgalomból. Most nálunk főként Sárdon és a Mezőségen pár helyt található. — Csak 7 félélt állítottak ki. — Világos színű, zamatos, felséges ital volt.

6. *Asszi*. Kevés és csak féledes. Kiállítva 10 féle. Legjobbak a Sárdról valók.

7. *Kövér szőlő*. Egyike a legkorábbi, régi hazai fajoknak. Nedves időben hamar rothad, száraz időjárásakor sok asszuszem képződik rajta. Egész külön ritka helyt ültetik. Kedvező években kitünő asszubort ad, mely összegyurva, kisajtolva saját levén forr ki. Közepes évjárat is erős, de nehezen tisztuló, nyálkás, mondhatnám száraz utóízű bort ad. Csak 8 félélt állítottak ki főként a Hegyaljáról (Sárd, Czerna).

8. *Rózsamáli*. Gyula Fehérvár szőlőhegyei közt, egy kies fekvésű területet neveznek ezzel a szép névvel. Főbirtokos itt a róm. kath. püspökség.

A rózsamáli világos színű, vékony, savanykás, kellemes utó-zamatu bor. Az erdélyi régi legelterjedtebb fajtákból áll; (járdo-vány, király és kövér, aztán sok *hóviz*.)

II. Külföldi fajok.

Idegen föld, legjelesebb szőlőfajtái, alig 25—30 éve vannak nálunk meghonosítva. Nagyobb részük Erdélyben kitünően sikerült és első minőségű zamatos borokat adnak.

9. *Rajnai rizling*. Erdélyben már 50 év óta van meghonosítva és itt egyike a legelterjedtebb idegen fajoknak; 70 félélt állítottak ki, 1873—95. évekből

Világosszínű, sima, erős illatu bora van, de csak 6—8 éves koráig, azontul fokozatosan vesz jellemző zamatából. Feltűnt az összes kiállított fajok közt egyetlen egy, mely 1876-dikának van jelezve, színe is sokkal sötétebb, édes is, illatos is. Én mester-séggel elegyítettnek tartom.

Kitüntek: Csombord, Maros-Ujvár, Hadrév, Csúcs, Gyéres, Szőkefalva, Fugad, Algyógy, Sárd, Igen, Czelná, Radnót.

10. *Olass (Welsch) Rizling*. Kiállítva 19-féle. 1874—84. évekből. Zamata, illata kisebb a rajnainál. 2—3 évre teljesen kifejlődik; igen kellemes, jó bort ad. Erdélybe főként Babó utján, Klosterneuburgból jött be és a szászok közt, a Küküllő mentén terjedt el legelőbb. Kitüntek: Gyéres, Hadrév, Sárd, Csekelaka, Szengyel.

11. *Burgondi fejer*. Kellemes zamatu, vékony, világosszínű bor. Kevésbé van elterjedve, mint érdemlené. Kiállítva 6 féle, főként Sárdról.

12. *Traminer*. A legnemesebb faj valamennyi közt; egyetlen hibája, hogy keveset terem. Fürtje apró, héjja vastag. Rendkívül erős, testes, síma, gyengén illatos bora van. 5—6 éves korán tul éri el tetőpontját.

Kitüntek: Hadrév, Maros-Ujvár, Fugad, Tófalva, Balázstelke, Gyéres sat.

13. ~~Savignón-Senillon~~ Franciaország legnemesebb fejer borát adó s nálunk rendszeren együtt termelt két faj. Erős és illatos bort teremnek. Hozzánk néhai Paget János hozta be.

Kiállítva 38-féle 1875—94 évekből. Kitüntek: Hadrév, Gyéres, Czelná, Krakkó, Sárd, Szőkefalva stb. Az egész gyűjtemény feltűnően szép és jó.

14. *Muskotályok*, főként *alexandriai* és *ropogós* (krokán).

A kettőt többnyire vegyíteni szokták. Az alexandriai asztali szőlőnek a legbecsesebbek közé tartozik, bora feltűnően savanykás. A krokán legillatosabb és czukrosabb valamennyi muskotály faj között, illatát sokáig megtartja; erős, nehezen tisztuló bort ad; könnyebb borok illatossá tételére alkalmas.

Kiállítva 23-féle, 1882—94.

15. *Fünom vegyes*. Egészen erdélyi specialitás! Tudtomra Czelnán gróf Teleki Domokos utódai pinczéjében, egyik régebben elhunyt gazdatiszt, néhai Albert Elek nevezte el először így, egy pár közepes évnék termését, mikor a faj és hazai szőlők levét össze-szűrte s ebből ez a különös szokatlan izü keverék jött létre.

Nehezen tisztul és a hány, csaknem annyiféle izü, mert érési foka szerint hol egyik, hol másik fajnak ize, zamata kerül

feljül. Idősebb korában, ha megállapodott, többnyire muskotályos mellékizü, kitünő csemege borokká válnak.

Kiállításra, „mint határozott jelleg nélküli keverék, kevésbé alkalmas, de a fogyasztó közönség nálunk szereti.

III. Piros borok.

A régi hazai piros fajok késő érésűek, Erdély hidegebb ég-alja alatt szeptember végéig nem készülnek el, ezért nálunk régebben piros bort, mondhatni nem is szűrték s ha valakinek ilyen kellett, főként a Ménes-Paulisi hegyekről szerezte meg.

Mintegy 30 év óta azonban, Paget kezdeményezésére, betelepítették kisebb mennyiségben az *Oportot* és főként a dél-franciaországi zamatos piros bort termő *Carbenet* szőlőfajt, a mely bizonyos arányban keverve, társaival (*Malbek*, *Merlot* és *Verdot* fajokkal) testes, erős, sötétszinü, zamatos vegyületet ad.

A kiállítottak közt van *piros Burgundi* 2, *Oporto* 7 (Hadrév, Gyéres) és *Carbenet* 26-féle; utóbbiak közt legjobbak az erdélyi Hegyalján (Sárd, Czelná, Krakkó) termettek.

Erdély gyümölcséséi közöttük a szőlő zamatajuk kitünő voltaért régóta híresek. Hisszük, hogy a mostani kiállítás ezt a jó hirt még növelni fogja és boraink keresettségére jelentékeny befolyással lesz.

Szabó Sámuel.

Termesszünk vetőmagvakat.

Külföldön nagyobb figyelmet fordítanak a vetőmagvak termesztésére, mint nálunk, ezért tudnak azután szebbnél-szebb magvakat előállítani s azokat jó áron is értékesíteni.

Ma már minden jó gazda azon igyekszik, hogy *jedes* fajta magra tegyen szert. Ilyet nyerhetünk magkiválasztás által, ha az elejét vetjük el mindig a termésnek, vagy ha szép magot szerzünk be.

Igen ajánlatos, hogy nálunk is minél több gazda foglalkozzék vetőmagvak termesztésével s eladásával; ekkép javulni fog a növénytermelés, a termés minősége s jobb árakat kaphatunk termelvényünk után.

Ne elégedjünk meg a közönséges magvakkal, *nemesítsük* azokat s ezeket használjuk további termesztésre.

A vetőmagvak termesztése bizonyára kifizeti magát, ha mindjárt több munkába kerül is.

Tudva azt, hogy a közönséges magvak termesztése csak annyi költségbe kerül, mint a nemesebb fajtáké: ne halogassuk tovább a legjobb fajták beszerzését.

Kivált ott jár előnnyel a vetőmagvak termesztése, hol a talaj is *kitűnő* erőben van s megtermi a legjelesebb kulturnövényeket a legjobb minőségben is.

A ki vetőmag-termesztéssel kíván foglalkozni, annak különösen figyelmet kell fordítani a jó talajmivelésre, a jó vetőmagra (a fajtára), a gyomok irtására s a növények gondos ápolására.

Sovány, gyenge föld nem nevel szép példányokat, mint nem az elgyomosodott talaj. Ez okból gondunk legyen a föld rendszeres trágyázására, továbbá az előveteményre, a vetés idejére s módjára is.

Ha a föld gyomos, helyén való lesz a kapamivelés is; a vetéssel elkésni pedig nem szabad, mert jól tudjuk, hogy a késői vetések ritkán sikerülnek oly jól, mint a koraiak, kivált hol az időjárás száraz szokott lenni.

Igen ajánlható s csaknem nélkülözhetlennék lehet mondani a sorvetést, a mi maga után vonja a vetőgépek beszerzését.

Vetőmag-tenyésztésnél szabály: a rendszeres vetés, a mit csak vetőgéppel lehet eszközölni.

Egyforma s megfelelő *tenyészhelyet* kell itt adni minden növénynek, nehogy a sűrű állás miatt egyik a másikat a fejlődésben hátráltassa. Azután főfigyelmet kell fordítani a sorok megmivelésére, mit nagy gonddal s idejében kell eszközölni.

Szükség esetén ajánlhatók a műtrágyák is; vagy felültrágyázásra, ha vetésünk nem jól fejlődik; vagy az istállótrágyával elszórva azt, ha talajunk gyenge volt.

Végül az aratást is nagyobb körtekintéssel kell eszközölni: az *érés* stadiumában. A teljesen megért s jól kifejlődött magvak adják a legszebb vetőmagnak való anyagot, ha sikerült azokat idejében letakarítani s a kártékony időjárástól megoltalmazni.

Ki van mutatva, hogy a *legsúlyosabb* magvak nevelnek legszebb növényeket, továbbá, hogy ezek után a termés is mindig nagyobb szokott lenni.

E magvakat tehát jól kell kiválasztani s e *kiválasztást* évről-évre folytatni. Ha valamely évben az időjárás (szárazság vagy sok

eső), rozsdá stb. a nemes magot tönkre tenné: újat kell beszerez-nünk. Változtatni kell a magot akkor is, ha az eddigi eredmény-nyel nem vagyunk megelégedve.

Első sorban *hazai fajták* fejlesztését, nemesítését tűzzük ki célul. Mi, ha nem sikerülne egyes vidékeken, vagy előbb akarnánk jutni *kitünő fajtához*: akkor vásároljunk más tenyésztőktől, kiknek szakértelemmel s fáradtsággal sikerült már jeles válfajokra szert tenni.

Ismétlem azonban, hogy a ki vetőmag-termeléssei akar foglal-kozni: annak legyen *jó* földje, elegendő trágyája s jó eszköze hozzá; azaz: vetőgépe, trieurje stb. S szántsa földjét *mélyen*, kapálja elég-szer s ha kell, használjon sormivelőket (kapálógépeket). Ezen fordul meg a vetőmag-termesztés s legelől járjon a gazda szeme s szak-értelme.

A jelszó legyen: csak *kitünőt* termeljünk!

Réti János.

A réti (fehér) here.

Oly növényről lesz szó a következő sorokban, mely hazánk-ban vadon majd mindenütt szemébe ötlük a gazdának (réten, lege-lőn), de rendszeres termeléséről — már ott, a hol reá szükség van — keveset olvashatunk s hallunk e hazában. Szükség pedig oly helyen van reá, hol például a talaj soványsága miatt a rendes vetés for-góban a lóher vagy luczerna nem terem meg, ugyancsak oly földeken is, a melyek vagy túlszárazak, vagy nedvesek. Első eset-ben: nagy gyökérfejlődése levén a herének, nagy mélységből is képes nedvességet felvenni, de viszont a nedvességgel is jobban meg van, mint a piros lóher, ámbár a túlnedvességet ő sem szereti.

Különös szerepe van aztán a különböző fűkeverékekben, jele-sül az olyanokban, a melyek állandó rétek és legelők képzésére szóratnak ki. A piros lóher természeténél fogva 2—3 év mulva ki-vész, a luczerna meg nem képes megküzdeni huzamos ideig a mel-lette tenyésző fűfélékkel, ezeket a réti here helyettesíti itt is leg-jobban, már csak azért is, mert pl. legelőktől nem gycpesítünk be jó földeket, pedig a lóher csak ilyeneken állja meg helyét; másrészt a többi hereféléknél (kores-, bitor-, középhérénél, sárkerep-, homoki stb. luczernánál) meg értékesebb, mert tápdúsabb. Ez pedig onnét

van, mert a föld felett kuszó gyöktörzseket bocsát több irányban, ezek a bütyköknél új gyökereket bocsátanak a talajba, s helyükön új bokorsomók keletkeznek, ilyenformán folyton feiújul, új levélzet stb. keletkezik, melyek mindig protein dúsabbak, mint az elvénhedtek, ép azért a széna értéke is közel áll a lóherééhez, de a legelő állatokra nézve a veszélyessége is oly foku, mint a gyenge lóheréé. A fehér herével bővelkedő legelőn nem ritka a dobkór.

A föld feletti kuszó és gyökerező természetet a legelők és állandó rétek készítésénél figyelembe is kell venni. Ugyanis, ha sok magot adunk a keverékhez, kuszógyöker rendszeren 5—6 év alatt — ha az idő kedvez — ugy el talál hatalmasodni, hogy a mellette álló, szintén jó minőségű, sőt a táparány helyessége szempontjából szintén szükséges pázsitfélét elnyomja és kiszorítja. Ebből részint a már említett dobkór veszélyes gyakorisága keletkezik, azonkívül a szénának a mennyiségét nagyon is apasztja; de előállhat az a veszély is pl. nagy hideg vagy vízáradat esetén, hogy az egész tábla rét vagy legelő kipusztul, míg ha pázsitok is vannak jelen, úgy ez a veszély nem oly nagy. De meg némi keserű ízzel is bírván, tisztán étetve bajosan szeretik az állatok, keverékben ellenben kitünő!

A kiritkulás nagy behatás folytán következik csak be, különben elterjed a fehér here csakhamar a kuszó gyöktörzsek révén, legelőn úgy, ha pl. 1—2 évig azt a legelőt nem járattuk, kaszálókon pedig akként, ha a termést nem vágjuk le, hanem viritani és kimagozni hagyjuk a gyepet. Magja elég bőven teremvén, azt megérés után elhullatja, azok ott kiviritnak, meggyökereznek s már 1 év múltán újra megsűrösödik a gyep.

Nagy jelentősége tehát a fűkeverékekben van, tisztán ritkán vetik akár zöld, akár széna takarmányul, leginkább csak magnyérés szempontjából — de nálunk bizony éppenséggel kevés helyen! Magtermése szaporább s biztosabb, mint a piros heréé, s mert keveset termelnek, ára mindig nagyobb, mint amazé.

Az ősszel a magkereskedő 15 frttal ígért többet az »Óháttelek-házai« gazdaságnak, a honnan a leirt adatokat vettem, de ha megtekintjük a budapesti mag-árjegyzékeket, látjuk, hogy ott az I-ső rendű lóher és fehér here különbsége 50—55 frt. Ha tehát a termelő is magasabb különbséget bírna elérni, elég jövedelmező

üzemágnak tartanám a fehér heremag termelését, akkor, a mikor a piros here magtermelésében már-már túltermelés állott be.

Kaszálók, legelők alapításánál nem igen jön számba a talaj, de ha magtermelésről van szó, hát a közép kötött úde talajokat s különösen a televényes vályogot kedveli a fehér here. Túl gazdag földben gyenge a magkötés, ugyanez következik be igen jó időjárás mellett is. Előnövény és talajmunkálatok tekintetében kívánalmi megegyeznek a piros lóheréével. Vethető védnövény nélkül, vagy azzal is, pl. búkkönyvel vetve kat. holdanként 5 kgr.-ot vetnek el. Már a fűkeverékekben elég 5—10% vagyis 0.6—1.2 kg., különben elhatalmasodik. A kelése nem épen egyenletes s soká tart. Mégis jobb korán vetni, hogy a csirázáshoz előkészülvén, a talaj felmelegedésével megindulhasson a kelés.

A búkköny zöld takarmányként lekaszáltatott s alatta igen szépen sarjadzott a fehér here, úgy, hogy ott kitünő legelőt talált a marha. Persze csak kissé nedves időben is eltiltatott a legeltetés, nehogy besüppesztéssel vagy kihuzgálással kárt tegyen az állat.

A következő évben (1895) tavaszi fogasolás után, junius derekán kaszáltatott le s kitünő szénát adott, holdanként 14 q., az új sarjuhajtás magtermésnek hagyatott, a mely is augusztusra ért be s akkor kaszáltatott. Magtermésnél ajánlatos a száraz nyár, de nem árt, ha a here oly talajban van, a mely a talajnedvesség által elég üdén tartatik. Túlbuja fejlődéssel a megkötés tökéletlen, mert inkább a sarjadzás segítetik elő.

Az aratás, cséplés s fejtés ép úgy eszközöltetett, mint a piros herénél, de tapasztaltatott, hogy a (Graepfel-féle fejtővel) sokkal szaporább, könnyebb a fejtés. Ésett 1 kat. holdra 145 kgr. Értékesítésként felveszünk à q. 70 frtnyi árusítást = 101.50 frt, ehhez jön még à 14 q. szénatermés értéke à q. 2.50 frt, összes nyers jövedelem lesz 136.50 frt. Az első évi költséget fedezik a zölden levágott búkköny és a legeltetési haszon értékei

Említett gazdaságban pontosan kiszámították a 2-ik évre eső költséget (37.20 frt) levonatik a nyers jövedelemből s maradt a tiszta haszon 604.30 frt. Oly összeg, melyet kevés növény szárnyal túl manapság. De jó viszonyok között még kisebbé válik a kiadás, mert pl. a vetőmag, talajelőkészítés, vetés stb. költségei esetleg 2—3 évre oszlanak el, ugyanis, ha *kitart ez ideig a fehér here*, a

mi a piros herénél nagy ritkaság! S jó ápolás mellett, kompost, superfosfát felúszórása és boronálás mellett évenként a maghozam is alig csökken.

Oly növényről szólottam soraimban, mely nem föltétlen különös új ismereteket vagy különleges eljárásokat kíván s mégis biztosan fizeti a gazda igyekezetét, mindaddig, míg a túltermelés itt is le nem szorítja a termés árát.

Csérer Lajos.

Az őszi vetések tavaszi fogasolása.*

Ezen czimmal a »Köztelek« 22-ik számában egy közlemény jelent meg, melynek előnyeit magam is észleltem s épen ezen okból gazdatársaim figyelmét felhívom, mint olyan dologra, melynek segítségével őszi vetéseinket felújíthatjuk s az ez évi termésünket fokozhatjuk, esetleg pusztulófélben levő vetéseinket használatával megmenthetjük.

Midőn a hó elmenetele után a gazda kimegyen, hogy vetéseit megnézzé, látja, hogy a föld hogy összetömörül s a föld laza vagy kötött minősége szerint összeáll, a növények rajta sem fejlődni, sem terjeszkedni nem tudnak; ha tavaszi eső éri, nem lesz annak az összetömöttödött földön majdnem semmi hatása, mert az a helyett, hogy gyűjtené, elpárologtatja a csapadékokat, azt pedig a rajta vegetáló növények sinylik meg.

Magam is az 1894-ik évben egy 80 holdas buza és rozs táblámon, melyen a talaj már laza természeténél fogva is a tél behatása alatt jobban összeüledett, tapasztaltam, hogy a bele vetett buza és rozs egyáltalán nem erősödött s már azon gondolkoztam, hogy kiszántassam, mivel folytonosan gyengült, a helyett, hogy erősödött volna.

Megvártam, a míg a talaj annyira kiszikkadt, hogy az igavonó állat ne sülyedjen bele, körülbelől 60 hold buzát jól megfogasoltattam. Miután a fogasolás elvégezte után gyenge eső érte buzavetésemet, nagyon gyorsan fejlődésnek indult, kissé ritkábban fejlődött, de a kalászok fejlettsége pótolta azt.

* Múlt számunkra érkezett s abból tárgyalmaz miatt maradt ki.

A rozstábla, miután nem tudtam idején a talaj vízenyőssége miatt megboronáltatni, fogasolatlan maradt; meg is mutatta a fogasolás hiányát a gyenge terméssel.

Egy, abban a helységben lakó birtokos, kit meggyőztem előre a fogasolás munkájáról, követte példámat, s megboronált vetésén jobb gabonája termett, mint ott, hol nem boronáltak s a vetés előre is igen szépnek mutatkozott.

Ezekből tehát, miután épen ideje a fogasolásnak, jó azt, ha többen megkísérlik gazdatársaim közül, s nemcsak buza-, rozs-, de lóher- és luczernatábláik megboronálása is meg fogja hálálni gazdájuk figyelmét.

Azonban, mint minden munka, úgy a fogasolás is figyelmet érdemel, borura-derüre ártalmas is lehet, megfigyelendő a talaj milyensége, ha vizes és nem bírja meg az igavonó állatot, sokkal több kárt, mint hasznot csinál, legáldásosabb, midőn a buza vagy rozs fejlődésnek indul s bokrosodni kezd, de ha a fejlődős előre halad s szárba kezd menni, semmit sem ér.

Legjobb az április hónap eleje a fogasolásra, ha az őszi vetésbe lóherét is vetünk, egyuttal két munkát végezhetünk egygyel; kilessük azt az alkalmat, hogy esőre legyen kilátás s akkor gyorsan elvetjük a lóhert s gyorsan le is boronáljuk, az így vetett lóher is gyönyörűen fejlődik, de a vetés is a megporhanyítás után gyorsan előveszi magát.

A boronálást, ha könnyebb talajjal van dolgunk, könnyebb, ha nehezebb talajjal van dolgunk, nehezebb boronával eszközöljük, fődolog, hogy a borona menetközben ne ingadozzon s e végből annyira nyomtatjuk, mennyire azt elérhetjük, a borona fogai is inkább élesek, mint tompák legyenek.

A tompa fogu borona többet tép ki, mint az éles fogu a vetésből, de ha egyet-egyét ki is tépne, a mint mondják: »a kár haszonnal fog járni«.

A boronálást elerőtlenedett vetésnél csakis a sorok irányában, tulkóvér vetéseknél keresztirányban kell eszközölni s ha a boronálás után még bujábban indulna fejlődésnek, jó egy hengerrel később, szárbamenés előtt 2—3 héttel meghengerezni, mert ezáltal is sokszor eleje vétetik a későbbi megdőlésnek, mivel a fejlődés kevéssel hátravettedik.

A rozs fogasolásával sietni kell, mert hamarabb szárba megy, tehát mihelyt a fogast megbirja, fogasoltatni kell, természetesen itt is, mint fennebb említettem, a talaj minősége szerint, könnyebb, vagy nehezebb fogással.

A fogasolás, miután porhanyításával gátolja a föld kiszáradását, a harmatképződést elősegítve, a csapadékokat gyűjti s fenn is tartja, nemcsak megmentője az elerőtlenedett vetéseknek, de mint a megdőlés elleni óvintézkedés is jól beválik bárkinek, ki azzal próbát teszen s ha azt egyszer megpróbálja, tavasszal egyszer sem fogja elmulasztani.

Fülöp Ede.

A takarmány-mohar termeléséről.

(Panicum Germanicum.)

Megváltozott gazdasági viszonyaink közepette, midőn a gazdasztály kétszeresen érzi a gabona-árak rendkívüli alacsony fonkon való állását, midőn a patentirozott külföldi verseny nyomása a helyett, hogy szünőfélben lenne, folyton súlyosabban terheli mezőgazdaságunkat, nem hagyható figyelmen kívül a takarmány-növények termelése, a melyeknek arányos termelésétől függ — igen nagy mérvben — állattenyésztésünk további fejlődése is egyuttal. — Nem kicsinynek látszó dolgok ezek, mély és alapos tanulmányozását kell, hogy képezzék minden állattenyésztő gazdának, ki az állattenyésztés alapján — helyes, főleg pedig gazdasztosabb üzleti hasznot akar produkálni, gazdasztágának állattenyésztési ágából. — Minden gazdasztág helyzete különböző, hogy így fejezzem ki magamat, *localis* viszonyokhoz van kötve, a melyekkel számolnia kell a birtok tulajdonosának. Kevés azon gazdasztágok száma, — különösen nálunk Erdélyben — a hol a birtoknak legalább $\frac{1}{5}$ -de ne volna *kiválóan* takarmánytermelésre alkalmas, sőt igen sok olyan birtokot ismerek, a hol $\frac{1}{3}$ -da a birtok területének is, igen jól értékesíthető takarmány-termeléssel, a mennyiben a takarmány-növényeknek, illetve azok termelésére igen alkalmas talajokat tüntetnek fel. — Ha szoros megfigyelés alá vesszük hazánk közzgazdasztágát, közzgazdasztágunk keretében pedig állattenyésztésünket, okvetlenül ama fontos tapasztalatra jövünk, miszerint hazánk állattenyésztése — dacztára az egyes gazdasztágok állattenyésztéseinél kifejtett intensivitásnak, — azért nem áll azon nivón, a hol minden körülmények között lennie kellene, mivel a takarmány-növények termelésére aránylag kevés gond van gazdáink részéről fordítva. Emez állításom igazolására az 1895. évi szük takarmány-termés felemlítése azt hiszem, elég

lesz. — Mit tapasztaltunk akkor, különösen mi erdélyi gazdák? A tartós tavaszi szárazság folytán az anyaszéna alig adott holdanként 4—8 m.-mázsa termést sarju pedig elenyésző csekély, néhol pedig semmi sem termett. — Mesterséges takarmány-növények termelésének hiányában, a szénakészlet 1895. év tavaszán oly csekély volt, hogy „drága pénzen“ sem lehetett sehol szénát venni. Oly általános takarmány-szükség volt a jelzett év tavaszán, hogy a szalmát is széna értékárban keresve fizették és a mire emberemlékezet óta eset nem volt: pl. Torda-Aranyosmege havas vidékéről* száz szekér számra vették jó áron és vitték a mőczok a szalmát (mert széna már ott sem volt) fel a havasokba, hogy állataik rakásra el ne hulljanak az éhségtől. Jóllehet a takarmány-szükség nem áll be minden évben, véleményem szerint a szárazság felé inkább hajló erdélyi klímánk (?) majdnem megköveteli gazdáinktól egyes takarmány-növényeinknek állandó, vagy legalább fokozottabb mérvben való termelését. Az alábbi sorokban — több évi prakxis alapján — a takarmány-mohar termelésére óhajtom gazdáink figyelmét felhívni.

Hazánk egyes vidékein, különösen az alföldön, a takarmány-mohar termelése általánosan el van terjedve, a nagyobb uradal-
makban (így a Zombolyai stb.) pl. az igásló állomány kiválóan csak jó minőségű, tápdús mohar-szénán telet ki. — Kitűnő előnye eme takarmány-növénynek, hogy a hosszabb szárazságot is kiállja, bár tagadhatlanul fejlődésében kissé hátramarad. Talajban nem nagyon válogatós, mindazonáltal a jó talajmivelést, főleg az őszi szántást feltétlenül megkívánja. Legjobban szokott sikerülni a középerőben lévő porhanyó homag-talajokban, továbbá az oly agyagtalajban, a mely legalább 40% televényes homokot tartalmaz.

Az erőtlen kötött hideg agyag-talajban gyengén sikerül, a vizenyős talajt egyáltalán nem türi; pár hétig buján vegetál ugyan a nedves talajban, de később elveszti jellemző haragos zöld színét, levelei sárgulni kezdenek és előbb-utóbb, foltonként kiritkulva, elpusztul.

Helyzete a vetésforgóban különböző.

Legjobban szokott sikerülni kapásnövények után, melyek trágyázva voltak.

Jól sikerül új gyeptörésekben, lóher, luczerna, vagy balta-czin után is.

Némely gazdaságokban őszi gabona után vetik, hol ez nem szokásos, utána őszi vagy tavaszi jön. A takarmány-mohar termelésénél, ha kellő eredményt akarunk elérni, fő-szabályul tar-

* Bágyon, Kövend, Rákosfalvakból.

tandó: hogy a vetés ideje előtt a talajnak a lehető legjobb művelés adandó meg, *főleg pedig porhanyó talajba vetendő*, hogy a mag egyenletes kelése biztosítva legyen, mivel hantos talajon a vetés ritka, főleg pedig egyenletlen lesz. Rögös talajon a kaszálás és gyűjtése is sokkal több munkát ad.

A talaj, ha őszi és tavaszi szántás, továbbá *legalább kétszeri boronálás által* elő van készítve, a mohar vetése május havában, a fagyok megszűntével eszközölhető. Kat. holdanként szükegeltetik 50—60 liter kézi vetésnél, géppel valamivel kevesebb.

Vetés után ajánlatos keményebb talajnál fogasolni, lazább talajokon az alföldön használatban lévő *tüsök-boronát* használni, mindkét esetben a hengerezés nem maradhat el.

Vetéshez lehetőleg csak egy éves magot használjunk, mivel a 2—3 éves magból gyakran 50% is elveszti csiraképességét. — Ajánlom, hogy a szükséges vetőmagot minden gazda maga termelje, vagy csak megbízható helyekről szerezzé be. Némely magkereskedő által hirdetni szokott moharmag 65% a csiraképtelen és 15—20% idegen maggal van keverve, sőt ráadásul még drága is szokott lenni. A takarmány-mohar június havában egyszer meggyomlálandó, mivel azon elv, hogy az aczat és más gyomokat a mohar elnyomja, egyszerűen nem áll. — A takarmány-mohar, ha fejlődésére jó idő járt, Augusztus hó első felében kasza alá kerül. Ezen időszakban szokta bugáját kihányni, haragos zöld színét kezdi elhagyni, tehát sietni kell lekaszálásával, hogy magját ne érlelje meg, mert az utóbbi esetben sokat veszít a takarmány tápértékéből.

Egy kat. hold takarmány-mohar termése, a termés sikerülése esetén 14—25 m.-mázsa szokott lenni. Tartós szárazság esetén, így az alföldön (Torontálban) nem ad többet holdanként 10—12 m.-mázsánál, azonban, ha a szárazság nem hosszan tartó, 16 m.-mázsát is megad. — Határozottan nem háládatlan takarmány-növény, melynek termelése sok esetben megérdemli a reá fordított munkát. — A takarmány-mohar gyűjtése a következő módon szokott történni. Kaszálás után a mohar 2—3 napig rendekben hagyatik, és mivel csekély víztartalommal bír, már a következő napon, a harmat felszálltával, villahegyekbe, később petrencékbe rakható. A petrencék legalább 8. napig künn hagyandók, hogy a takarmány-mohar, a kellő erjedéssel keresztül menjen, midőn is jól kiszárad és minden veszély nélkül boglyába, vagy kazalba rakható lesz.

A mohar-széna egyike a legjobb téli takarmányoknak. Különösen a lovak és juhoknak kiválóan becses takarmány. Takarmányozható zöld állapotban is, de így — szőrös voltánál fogva — a szarvasmarha nem igen eszi. Száritott állapotban főleg lo-

vakkal kell etetni és télen, midőn a gazdaságban a nagyobb munkák szünetelnek, mohar-széna adagolása mellett, sok zabot lehet megtakarítani nagyobb igásló-állománynál. — A takarmány-mohar termelése, a mint eme rövid sorokból látható, nem háládatlan dolog, csak jó talaj-mivelést és rendszeres trágyázást kíván, mivel a talajt kétségtelenül kihasználja. (Különösen sok kálit 34% fogyaszt.) Jó talaj-mivelés és trágyázás *bizonyos intenzitással jár*, erre pedig törekedni, minden okos gazdának kötelessége is egyuttal.

Székelyhidv Viktor.

A Mezőségről.

Sokan megirták már és elvitázhatatlan tény, hogy hazai viszonyaink között gazdasági munkákra legelső helyen a »Magyar Erdélyi« szarvasmarha áll.

A nagyobb tehenészetek mind nagyobb tért hódítván, hol mint legjobb tejelőket a nyugati fajtákat tartják, sőt Magyarország igen nagy részén már a kiscgazda, a köznép is nyugati, vagy legalább ennek valamely elkorcsosodott ivadékát tartja, nagy előszeretettel viseltetvén a tarkaságok iránt, mi sem természetesebb, mint hogy a fehér marha -- a magyar-erdélyi — mind szűkebb területre szorítottatik.

Vannak nagyobb gulyák, melyek ezen fajtát nagyon is helyesen, czéltudatosan tenyésztik úgy a Királyhágón innen mint túl — sajnos azonban, ezeknek száma is napról-napra kevesbedik.

Az alföldi dús legelőkön felnevelt ökor öblös mellkassal, egyes hát, far és lábakkal, többnyire felálló szarvakkal, tetszetős szép formájú, igen impozáns alak s jó jármás jószág, de épen mert oly dús legelőn nőtt, könnyen jutva a jóllakáshoz — akár egy állóhelyben jóllakhatik, hever a szép fűben, fejlődik is szépen, sokkal nagyobb igényü és legtöbbsnyire nem is oly edzett, mint az erdélyi ökor.

Legjobb bizonyága ezen ténynek az, hogy nem egy nagyobb uradalom szerzi igás jószágát az erdélyi vásárokon.

Az erdélyi szarvasmarhának igen sokfélesége van és ha a vásárokat figyelemmel vizsgáljuk, találunk ott sok — egymástól néha nagyon eltérő egyedeket; mindannyinak fejlődését, alakját a tenyésztés és nevelés különbféleségei szerint megkülönböztethetni.

A szűk határokon, belterjesebben gazdálkodó székely nép többnyire istállón, kifutókban neveli állatait, a melyek legnagyobb része nem saját tenyésztése, hanem különböző vidékekről vásárolt; nyáron zöld takarmánnyal akolban tartja és télen is jól takarmányozza azokat. Ki is fejlődik az szépen és valóban gyönyör nézni némely község állatállományát. Ehhez nagyon hasonlóan neveli a szász nép is, azonban a mezősegi gazda fél az ilyen ökröt venni, azt mondja hogy kényes és némileg úgy is van az.

Nagyon eltérő ezektől a Mezőség. A Mezőségen még sok tágas és többnyire silány legelő van, melyeken vagy a nagyobb gazdaságok gulyái, vagy a községek csordái legelnek.

Szegény mezősegi marha meredek oldalokon, sovány legelőn kifárad a hegymászásban míg jól lakik és sokszor nem azért pihen oly jól a delelőn, mert jóllakott, hanem mert fáradt. Ki is fejlődik egy ilyen turistának minden végtagja jól és mivel a teelés is nagyobb részt csak olyan, mint a nyaralás, igényei is kicsinyek biz ennek; szénaszük esztendőben nem egy gazdaságban láttam, hogy zab- vagy árpa-szalmával tartották az ökröt tavaszi szántáskor, ilyen takarmánnyal pedig a székely, szász vagy bánáti tarka ökör »felkévánkoznék a padlásra«, mint a székely szokta mondani.

Tagadhatatlan, hogy ez is elfogadná és bizonytal meg is hálná a jó tartást, sajnos azonban, kevés helyen részesül abban. A helyi és nevelési nehézségek között felnőtt mezősegi ökör tehát tagadhatatlanul kisebb igényű és jobban használható, mint a más vidéken nevelt, elkényeztetett ökör és mégis épen ennek a megfizethetetlen állatnak — sajnos — a legtöbb helyen nincs gazdája. Igen, ennek nincs gazdája, ki kellő gondot fordítna a tenyésztésre, nevelésre, hogy e páratlan állatsoport azt a helyet foglalná el hazánkban, melyet méltán megérdemelne. Nehány nagyobb uradalomban, sőt középbirtokosnál is találunk ugyan szép állatállományt; ezen gazdaságok szakképzett tulajdonosai és tisztikara oly helyes tenyészirányt és nevelési rendszert követ, mely előtt méltán meghajolhatunk, sajnos azonban, ezeknek száma nagyon kevés és sok, még nagyobb gazdaságban is találunk szegénységi bizonyítványt érdemlő állatállományt.

Nem czélom e helyen a mezősegi állattartó gazdaközöniséget meglecckéztetni, bírálgatni, hisz saját állományát mindenki úgy

tartja, a mint leghelyesebbnek véli, vagy a mint körülményei engedik, csak szerény észrevételeim mondom el a helyzet ismertetése czéljából.

Ha végig járjuk a Mezőséget nyáron a legeltetés ideje alatt, igen sok nagy gulyát vagy községi csordát látunk, a mi a terület-hez és népességhez nem is épen kevés.

Nézzük most meg a csoportokat: van ott a kis borjutól fel-felé minden nemből vegyesen elég s néhol még egy-egy bika is, legtöbbszörre elcsigázott, hibás testállásu, rosszul telelt, silányul nyaralt és minden tenyészirány nélküli keveréke ez a szép erdélyi marhának, valamely ismeretlen és semmi fajtajelleget fel nem mutató, nem tudom hányadik keresztezésen átment, meghatározatlan fajtájú állatokkal. Valóban elszomorító némely ilyen állatcsoport szemlélete.

A nagyobb gazdaságokban és még a kisebbekben is találni ugyan néhol jó ökröt, a melyeket vagy mint kész jármás ökröt, vagy mint rugott borjut vásároltak parasztoktól, ezeket felnevelték s ha az ökör megvéniül vagy megnyomorodik, felhizlalják répával s pótolják az ígás erő szükségletet vagy vett ökrökkel vagy nevelt tinókkal, csak saját tenyésztőkben nevelnek igen kevesen ígás ökröt.

Van tehénállományunk is, vásárokon összevett, vagy a már régebb vásárolt *külömböztek* ivadékaiból s úgy ez, mint a növendékjóság szalma, polyva és tengeriszár-fogyasztási és némi kevés és roszul kezelt trágyanyerési czélból tartva, a mely még csetleg valami kis bevételt is hozhat évente; csak czélirányos, öntudatos, helyes tenyésztéssel tartva van, nagyon kevés. Sok nagyobb gazdaságot ismerek, hol a tehénállomány számához oly kevés a bika, mely sehogy sem felelhet meg apaállati hivatásának, különösen tengeriszárral tartva és mivel a községbeli tehenekre is ráercsztik egy-egy napszámért vagy a gulyás saját hasznára. Ugy is néz ki az a bika, hogy mindenre alkalmasabb volna, mint apaállatnak.

Nagyon természetes, hogy ilyen helyen a meddőség is nagy %, de ezt nem is tekintik nagy bajnak, hisz a sokból akad fejős is annyi, a mennyi az udvart tejjel ellátja s a mi meddön marad, az feljavul a legelőn, felüzetik és felüzetik még egy-egy 1—1½ éves üsző is s jövőre az lesz fejős.

Ilyen és még ennél hanyagabb felfogást eleget találunk. Ren-

desen beállított vetésforgást, azaz mesterséges takarmány-termesztést csak nagyon elvétve találunk, a nagyon felkapott, de nagyon hamar le is járt lóheréseken kívül, hanem van szalma, polyva, tengeriszár s ebből kitelik a téli takarmány; de köszönje meg a szegény állat, ha bár ezt istállón kapja és nem a térdig érő hóban, Isten szabad ege alatt.

Szecs-kavágót, fülesztőt épen hiréből ismerik, mesterséges vagy erőtakarmányt pedig csak az vesz, a ki a lutrin nyert, sőt ismernek olyan nagyobb bérletet, hol a 150–200 drbból álló gulya télen a térdig érő hóban sétál, a levágott tengeriszárnak ott maradt csutkáját kirágja a hóból, vagy polyvakazalról legel, fagyaltozik, edződik, de úgy is néz ki, hogy szájalom nézni; de ismernek olyant is, hol a most 2 éve 35–40 frton vásárolt tulkok ma is megérnek 30 frtot darabonként mint jármos ökrök és a melyekből 8–10 darab vonja a kettős Simonffy-ekét.

Kérdeztem egy alkalommal egy nagyobb uradalom tisztjét, hogy a legeltetés alatt milyen időközökben és mennyi sót kap a gulya? mire azt felelte: »Hát a farkas mikor kap sót s mégis megél.« No hát tisztelni lehet az ilyen felfogást, de vajjon ilyenformán remélhető-e, hogy e páratlan állat úgy fejlődjön, mint kellene és vajjon így elfoglalhatja-e azt a helyet, melyet megérdemelne? Én kétlem azt.

Számtalan oly körülményt lehetne elősorolni, mely valóban megmagyarázhatatlan és el nem képzelhető, miért van e hanyagság az állattenyésztésben.

Vagy hiányzik a kellő szakértelem, vagy hiányzik a pénzerő a helyes beruházásra és közelg az általános elszegényedés, vagy csak hanyagság mindez? Van hazánkban elég szakképzett ember, kire rábízhatná gulyáját az uradalom, ott vannak gazdasági szaklapjaink, tan- és segédkönyveink, mikből még a kiscgazda is tanulhat s alkothat magának egy helyes tenyésztési és takarmányozási irányt s ha nem telik a jövedelem nagy állomány tartásra, tartson csak fele annyit, de azt helyes tenyésztéssel és takarmányozással és bizonynyal nem kell akkor 10 vásárt bejárni egy pár tulokkal, míg elvesztegetheti, mert a silány, rossz formájú marha mellé is épen annyi cseléd kell, épen annyit elfogyasztana (ha kapna), mint a jó, a hibátlan, az eladásnál pedig nagy a különbség.

Sok községet lehet találni, hol még bika sincs és míg a szegény földmivelő, különösen szorgos munkaidőben, második, harmadik faluba viszi tehenét a bikához, bizony sokszor addig már elveri üzekedését s marad meddőn. Hiába hát a kormány ide vonatkozó intézkedése, ha az azt végrehajtó közegek évekig *elnapolják* a bikatartás kötelezettségét, a mely pedig sokkal üdvösebb intézkedés, mint a szalmakunyhókból álló községeknek a vizipuska, tüzoltó-csákó és karövek kötelező beszerzése.

Az új mezőrendőri törvény talán segít majd valamit a bikátlan állapotokon is. A gazdasági egyesületek is hivatva vannak e bajokon segíteni, felismervén a hiányokat és megmenteni a végveszélytől e megbecsülhetetlen állatokat.

Nem elég azonban erre csak a kiállításokon megjelenő és már jó hírű tenyészetekből itélni egy vidék állatállományát, hanem a gazdabizottságok, a gazdasági előadók kellene, hogy lelkiismeretesen referáljanak az egyletnek ezen állapotok felől; azonban mi a Mezőség ezen részén gazdasági tudósítót soha sem látunk, de ha van is, az csak saját otthonából írja jelentéseit a nagy vidék állapota felől.

Pedig igazság szerint, a mint azt a piczike kis méh megérdemli, hogy okszerű tenyésztése előmozdítására »Méhészeti vándor tanárok« alkalmaztatnak, vajjon a mezőségi szarvasmarha nem érdemelné-e, hogy okszerűbb tenyésztése érdekében lépések tétessenek, hogy ha más egyéb most előre nem is, de bár hogy minden falunak bikája legyen?

No de talán »majd elmúlnak a bajok« s felderül vidékünk állattenyésztése is, melyről jó volna többet gondolkozni.

Szombattelke, 1896. márczius.

Albisi Béla.

A Szeremley vagyis az erdélyi kopasznaku tyukok érdekében.

Erdély ezen baromfi-speciálitása csak azóta lett tágabb körben ismeretes, midőn az Szeremley Lajos, crszébtvárosi tanfelügyelő által 1875-ben a bécsi nemzetközi kiállításon be lett mutatva.

Feltűnt a jurynak, melynek én is tagja voltam, vérvörös nyaka és Veres Ferencz kolozsvári fényképész, meg Szeremley Lajos nem

győztek a külföldi megrendeléseknek eleget tenni. Mikor meg a tenyésztők meggyőződtek arról, hogy ezen tyuk jellegét, azaz a kopasz nyakot ivadékaira is bizton átörökíti, tisztában voltak magukkal, hogy *fajtával* van dolguk. De meggyőződtek a tenyésztők arról is, hogy ezen fajta tyuk rendkívül edzett és kiválóan jó tojó, hogy tehát gazdasági értékkel bír, a gazdaságilag hasznos tyuk-fajtákhoz tartozik.

És ez valóban így is van.

Ezen igazság által vezéreltetve, Gróf Bethlen András, volt földmívelésügyi miniszter, a kolozsmonostori gazdasági tanintézet baromfi-pepineriáját ilyen kopasznyakuakkal benépesítette, melyhez az alapanyagot ifjabb *Haller Károly* Kolozsvárról, ki ezen tyukokat a legjobb és legszebb minőségben tenyésztí, szolgáltatta és melyek a kolozsmonostori gazdasági tanintézet gazdaságának kardosfalvi pusztáján találtak elhelyezést, a hol azok *Asványi Lajos* gazdasági intéző szakavatott és gondos felügyelete mellett tenyésztetnek. Tette pedig ezt a miniszter azért, hogy a tenyésztőknek legyen egy megbízható helyük, a honnan a tenyészanyagot beszerezhessék. Ez tény és világos bizonyíték ezen tyukoknak hasznosságáról, gazdasági értékéről.

De úgy mint mindennek, úgy ezen tyukoknak is van árnyoldala. Nincsenek ugyanis kiegyenlítve, mert Standartjuk nincs megállapítva, azaz a mintaállat leírása hiányzik, mely úton a tenyésztők igazodhatnak. Ugyanis vannak nyakravalós és nyakravaló nélküliek, vannak egyenes fennálló és rózsatarajuak, vannak különböző színűek és különböző színű lábúak, meg elvéve gatyásak. Pedig hát a fajta állatok tenyésztésénél az egyformaságra kell törekednünk. De hogyan tehetjük ezt? hiszen nincsen a Szeremley-tyuknak a Standartja, vagy nincsen a mintaállat leírása megállapítva és egy illetékes testület által helybenhagyva.

Az erdélyi gazdasági egyesület pár évvel ezelőtt el is határozta, hogy a mintaállat leírását legközelebbi kiállítása alkalmával eszközölni fogja, de az ugyanazon évben fellépett kolera-járvány miatt a tenyészállatkiállítás és a vele kapcsolatosan megtartatni szokott baromfikiállítás elmaradt és így a Standart megállapítása sem volt meggejthető; a rákövetkező évben pedig a kiállítási épületek légvén, a kiállítás, illetőleg tenyészállatvásár és vele kapcsolatos ba-

romfi-kiállítás újra nem tartatott meg, tehát a Standart megállapítása ismét elmaradt. Most volna tehát ideje, az idei budapesti millennáris tenyészállat- és a vele kapcsolatos baromfi-kiállítás alkalmával a Standartot megállapítani, mert nincs tudomásom, hogy a múlt évben Kolozsvárt megállapították volna, bár minden szaklapot figyelemmel kísértem.

Az erdélyi gazdasági egyletnek, vagy mondjuk az egylet állattenyésztési szakosztályának volna ez feladata, mely egy néhány szakértő bevonásával a minta leírást eszközölné, az egyleté pedig, hogy ezen Standartot helybenhagyná, hogy a tenyésztők ez úton igazodhassanak. Ez az illetékes testület.

Már látom, hogy a millennáris kiállításon hogy fognak pompázni a külföldi fajták. Pedig nem az a célja e kiállításnak, hogy külföldi fajtákat mutassunk be, mert külföldi fajták bevásárlására ugyancsak nem jönnek hozzánk, hanem az, hogy mutassuk be a mink van. Erdélynek van egy speciális tyukfajtája, ez a Szeremleytyuk, ezt kell a hazai házi baromfiak mellett mentől nagyobb számban bemutatni, hogy az idegen, de még hazai látogatók is figyelmessé legyenek rája. Legalább 50 törzsből kellene, hogy képviselve legyenek, hogy a közfigyelmet magukra vonják.

Ezeket követeli az erdélyi kopasznyaku tyuk érdeke és ezek kivitele, nézetem szerint, az erdélyi baromfi-tenyésztő gazdák és gazdasszonyok érdekeit igen lényegesen érinti.

Grubiozy Géyza.

KISSEBB SZAKKÖZLEMÉNYEK.

A hernyók elleni védekezésről. Erdélyben századok óta a gyümölcsstermelés kisebb-nagyobb mértékben űzetik. Az újabb korban nagy haladás észlelhető gyümölcsstermelésünk terén; megfejtí ezt azon körülmény, hogy a gyümölcsöt igen sokféleképen lehet értékesíteni, nyersen, aszalva, befőzve, bornak, pálinkának, eczetnek, orvosszernek készítve, sőt takarmányozásra is igen jó, helyesen adagolva és felváltva. Kivitelünk külföldre gyümölcscinkből számot tevő s hovatovább nagyobb tért foglal el. Nincsen ugyan oly finom gyümölcsünk átlag mint p. o. a francziáknak, — de különösen egyes belföldi fajtáink igen-igen jól megállják a versenyt bármelyik piac vásárterén. Ez okból is érdemes, hogy gyümölcs-

termelésünk egyik ellenségével, a hernyóval foglalkozunk. Kormányrendelet is létezik papiroson a hernyók évenkénti irtásáról; a közigazgatási forum kellene, hogy ellenőrizze községenként ezen magas intézkedés végrehajtását. A gyakorlat azonban beigazolta, hogy midőn a szolgabírószágtól kiadott sablonszerű rendelet napvilágot lát a községekben közhírré tevés végett: akkor már a hernyók vigan lakmároznak a tavaszi naptény melege mellett! Hernyók ellen legsikeresebb intézkedés, hogy január, február hóban az ágakon pókháló-szalagokkal megbogzott és összesűrített faleveleket szedessük le kézzel, avagy erre a célra alkalmas Dréher-féle kaczor-késsel, s összeszedés után tegyük azonnal kemenczébe és égessük el őket. Igen ügyelni kell, hogy a levél-pólya el ne hulljon a kertbe, mert a szívós természetű hernyó kikél, a hol csak legparányibb alkalmatosságot is kap magának. Több helyt láttam s magam is alkalmaztam lámpa-, fáklyatűz (Dréher-féle lámpa) általi hernyóégetést, ezen módot azonban nem tartom egészen célhozvezetőnek. Ha már a hernyószedéssel megkésített a gazda s a hernyók kijöttek, be kell várni egy esős, hideg éjszakát, ekkor a hernyók össze szoktak gyűlni egyes ágak közé vagy alá s itt aztán napfelkelte előtt tömegesen lehet őket pusztítani tűz, víz által. Alkalmas a kikött hernyók eltávolítására a chlormész és zsirból készített keverék: ezzel a fát ha bekenjük, gyűrűként a hernyók a fát elhordják. Korom-oldat (viz és korom) szintén fecskendezés vagy permetezés által a fára juttatva, eltávolítja a hernyókat s részben meg is öli őket! Ezen szer csak kisebb területen és fa-mennyiségen alkalmazható sok munka és bajos kezelés miatt. *Sánta Albert.*

Malaczeit megevő kocza orvoslása. Ritkán ugyan, de előfordul, hogy a kocza felfalja kis malaczeit. Ennek okát sokan abban keresik, hogy a mezőre kijáró állat egerek és rovarálczákhöz jutva, megszokja a húsevést, mi ellen hánytatót ajánl *Rohde*, hogy ily módon megüdüroddék az e fajta élvezettől. (Bövebben lásd: *Rohde*, Schweinezucht IV. Auflag, 150. Seite.) Olvastam, vagy hallottam azonban valahol egy más versiót is, nevezetesen azt, hogy a leellett kocza rendszeren igen nagy mérvű szorulásban és gyomorégésben szenved s ugyszólván kinyáiban eszi meg magzatát. Ezen ellen csillapítók és gyengén működő hashajtók ajánlatosak, továbbá

könnyen emészthető takarmányok adagolása. Én értem már el ily esetben kedvező eredményt korpa- és lenmag-főzettel, melybe egy kis székfűvirág herbatheát s kevés keserüsót is tettem, olyan kozám, mely már egy pár malacztot megevett, a fenti szer adagolása után felhagyott ezen rossz szokással. Próbálja meg más is. Soha se szoritkozzunk továbbá, különösen az ellés utáni első napokon a minden előkészítés nélküli szemes takarmány etetésre, mert ezzel a malacznak is árthatunk. (Sz—sz.)

LEVELEK.

Szarvasmarhatenyésztésünk kérdéséhez.*

A jelenlegi zürzavaros, határozatlan állapot, mely jellemzi a gazdaközönségnek sok fajta felfogását a szarvasmarhatenyésztés körében: igényli, hogy mielőbb ki legyen tisztázva azon főkérdés, hogy mely fajta marhát tenyészsen az erdélyi gazda közönség? Kisérlettételekre adja-e még mindig magát, avagy határozottan állást foglaljon a kitünő és sokoldalulag használható, gyorsan fejleszhető, tiszta magyar faj mellett?

Azon körülmény, hogy jelenben a nyugoti marhafaj tökéletesebb formát mutat, nem a magyarfaj marhának rovására tudható be, hanem csakis egyoldalulag a tenyésztőknek a hibája; mivel az ősidők óta a magyar szarvasmarha rossz módon volt tenyésztve, csakis ezen hibás kezelésnek tudható be, hogy a kérdéses marhafaj nem érhetette el általánosságban azon magaslatot, melyet elért az okszerű kiválasztás és következetes dús táplálás útján, hosszas idő alatt a nyugoti marhafaj.

Tudnivaló, hogy a marhatenyésztés alapja: az egyedek okszerű megválasztása és a dús tartása a növendék állatoknak. »Házugsággal nem lehet marhát tenyészteni,« Mi nálunk a gazda avval dicsekszik, ha kevés takarmánnyal minél több marhát képes ki-teleltetni, az erőtakarmánnyal való etetésétől pedig irtózik! . . . Sőt minálunk a növendékmarha még egy marék szénát is csak itatásra kap, mivel meg tud az éini a szalmán, kórén, meg a töreken is? Másrésről ezen rendszer ellenében a nyugoti marha tenyésztő-

* Felhívjuk olvasóink figyelmét e nagyfontosságú kijelentéseket tartalmazó érdekes sorokra.

jének legnagyobb büszkesége, ha növendék marhája minél rövidebb idő alatt minél nagyobb mennyiségű és minél táplálóból takarmányt volt képes megemészteni. Csakis ezen ellentétes etetési rendszernek következménye, hogy a nyugoti marhafaj gyorsabban és tökéletesebben kifejlődik a dús koszton, mint a magyarfaj marha a szűk koszt mellett.

Nem szenved kétséget, hogy egyelőre a századokon keresztül üzött szűk élelmezés következtében a magyar marhának gyomra nem is képes oly mennyiségű tápanyag megemésztésére, mint a milyenre képes a nyugoti marha s csakis ezen körülmény folytán lassabb fejlődése is.

De ezen hátránya a magyar marhának könnyen reperálható s következetes, dús tartás mellett már a második generationál szemhetűnőleg nagyobb mennyiségű takarmányt képes az utódoknak gyomra megemészteni!

Fentebbiekből azt óhajtottam bebizonyítani, hogy nem a magyarfaj marha rossz, hanem legfőképen rosszak a takarmányozási eljárások, mivel minálunk rosszul tartják a növendék marhákat, később a marha már esetleg jobban tartatnék, de ha egyszer növendék korában megcsökkent, ezen mulasztást soha többé helyrepolitni nem lehet. Az ilyen marha nem nőheti ki magát, gyomra nincsen annyira kitágulva, hogy mint hizó marha gyorsan képes legyen meghízni.

Gyakran tapasztalható, hogy egyes magyarfajú borju elejétől fogva ha dús táplálásban részesül, bámulatos gyorsan kifejlődik. Az ilyenről úgy vélekednek, hogy jó a fajtája! Pedig annak nem a fajtája volt külömb, hanem azon szerencsés borjunak meg volt adva az alkalom a gyors kifejlődhetésre. A magyarfaj marha épen nagyon háládatos és idomítható, mint a gumielastikum, csak akarni és érteni kell hozzá.

A legtöbb gazdaságban Erdélyben, mint országárszünk speciális marhatenyésztő vidékén, szembetűnő az aránytalanság a takarmánykészlet és a marhaállomány között, az aránylag nagy magtermelésre szánt területtel szemben!!

Ha haszonnal akarunk marhát tenyészteni, legelső feladat ezen aránytalanságnak az arányosítása. Vagyis termeljen a gazda sokkal

több takarmányt, tartson a gazda kevesebb marhát, de ezen kevesebb marhával étessen meg sokkal több takarmányt, termeljen kevesebb oly gazdasági terményeket, melyek takarmányul föl nem használhatók.

A gazda ne tekintse marhaállományát csak szükséges rossz-
nak, vagyis trágyagyárnak, ellenkezőleg tekintse úgy, a mint való-
jában áll a dolog, tekintse gazdaságának legbiztosabb és legnagyobb
jövedelmi forrásának. De ezen jövedelmi forrás csak úgy nyitható
meg, ha gazdaságának minden erejét a szarvasmarhának a kivá-
lasztás és dús intenzív takarmányozás általi okszerű tenyésztésére
és nem a mennyiségre, hanem annak minőségére fekteti a fősúlyt.

Miután pedig ma már bebizonyult tény, hogy hazánk erdélyi
részében legbiztosabban, legolcsóbban az erdélyi tiszta magyarfaj
marha tenyészthető, erre meg is van adva nagy mérvben még ma
az alkalom, foglaljon a gazdaközönség határozott állást az erdélyi
tiszta magyarfajta jellegű szarvasmarha mellett és törekedjék ezen
kincset arra a magaslatra fejleszteni, a mely magaslaton áll jelen-
ben a nyugoti marhafaj. Ezen úton a célbiztosan elérhető, míg
a nyugoti fajmarhának meghonosítása kétséges.

Tisztelt szerkesztő úr! ily irányban közérdekű volna becses
lapjában egy cikket a kérdéssel combinative közölni, annál is
inkább, mivel sokan helyeslik ezen nézetemet.*

Sz.-Erzsébet.

Br. Kemény Béla.

Csiki levél.

Tek. Szerkesztőség! Becses lapjuk multkori számában tett felhi-
vására vidékünk mezőgazdasági állapotairól a következőkben kivá-
nom értesíteni.

Vetéseinket a télen az egerek pusztításaitól féltettük, mert ez
apró állatkák igen elszaporodtak volt. Félelmünk azonban szeren-
csénkre nem lett igazolva, mert vetéseink a legjobb állapotban te-
leltek ki. — Márczius folytán a hó elolvadt úgy, hogy e hónap má-
sodik felében hó csak a magasabb helyeken, hegyeken és mélyebb
völgyekben volt látható. Ekkor nappal a hőmérséklet -6 C° -tól

* Mai számunkban két cikk is foglalkozik ezen kérdésekkel. Szerk.

+ 10 C^o volt. Éjjel azonban a zéruson jóval alul állott, minek következtében a vetések sokat szenvedtek, helyenkint elfagytak. A hónap végén azonban s mostan is igen kedvező az időjárás, éjjel esők, nappal meleg idők lévén, minek következtében a vetések jól elővették magukat és minden zöldel, a mi nálunk ily időtájban, mikor rendszeren még lábnyi magas hórétteg fedi a mezőket, csak 20—30 évben egyszer szokott előfordulni.

Ha az időjárás így megtart, ápril végéig minden gazda, még a legrestebb is elvégezheti tavaszi munkálatait, melyeket más években csak ápril végén lehetett megkezdeni.

Állataink egészségi állapota kielégítőnek mondható, szórványosan némely községekben a lovak között a rühesség grassál.

Terményárak hliterekben: búza: 6 frttól 6 frt 50 kr., rozs: 4 frtt 50 kr., árpa 4 frt, zab 3 frt. A széna nem drága.

Marha-árak: egy pár jó ökör 300—350 frt; tehén 100—140 frt páronkint. Más állatnomban kevés és jelentéktelen vásárlások vannak.

Nevezetes és kétségen kívül jó hatású lesz azon mozgalom, mely a gyergyói gazdák között megindult. Egy külön «Gyergyóvidéki gazd. egyesület» létesítése van kérdésben, melyre nézve az alakuló közgyűlés márcz. 28-án Gyergyó-Szt.-Miklóson nagy érdeklődés mellett — mintegy 40—50 gazda volt jelen — megtartott.

E közgyűlésen Ferenczi Károly Gyergyó kerületi esperes elnökölt, a ki össze is hívta volt a gyűlést és e sorok írója terjesztett elő egy alapszabálytervezetet, melyet a jelenlévők pontonkint elfogadtak s magukra nézve kötelezőknek elismertek. Ezen alapszabályok m gerősítés végett a földművelésügyi ministerhez felterjesztettek.

Puskás Jenő.

Vajda-Hunyad mezőgazdasága.

Azon körülmény, hogy a helybeli kinstári vasbánya műveltek hovatovábbi fejlesztése és terjeszkedése a környékbeli munkacérot felemelt munkabérek mellett, majdnem egészben igénybe veszi, a külső mezői birtokok eddigi rendszer szerinti kezelését a roppantul felsrófolt munkabérek követelése folytán (egy kézi napszám à 1 frt 20 kr., háromszor emi és kétszer pálinka) — majdnem lehetlenné teszi.

Ennek folytán kezdeményezésemre több gazda részben fel is hagyott a földműveléssel és e helyett a jövedelmezőnek ígérkező nemes szarvasmarha tenyésztés és szénatermelésre fektették a fősúlyt, de miután a tagosítás alkalmával a kincstár 800 kh. területét csángó és székely telepések kapták, megfosztatott a város eddigi legelőjétől s így a nemes szarvasmarhatartás, mely már igen szépen fejlődött volt, újra hanyatlásnak indult.

Szerény nézetem szerint ily körülmények között azáltal lehetne némileg a város földművelőin segíteni, ha a magas kormány megengedné a Cserna mentén elterülő, mintegy 600 kh. első osztályú lapályos fekvésű részére a nagybani dohánytermelést, mivel ez a magas napszám mellett is kifizetné magát, annál is inkább, mivel az említett terület e célra sokkal jobb az alvinczi volt dohánytermelő földeknél.

A gyümölcsstermeléssel is lehetne e vidéken jövedelmünket szaporítani; egy berlini cég bármily nagymennyiségű almát kért az őszen megvételre. E téren is a magas kormány tehetné, hogy számos állami faiskólából gazdáinknak engedjen át olcsó áron nemes gyümölcsfa-csemetéket, almából különösen a «*Ponik és Batult*» mint az exportra a legalkalmasabb fajokat. Hogy kisbirtokosaink ne csak szaporítsák kertjeikbe az oltatványokat, hanem biztos helyről kapjanak hasznot hozó és nemes ültetvényeket. Szomorú gazdasági viszonyainkon ez is nagyot lendítene.

Egy igen jó burgonyafajra is felhivom e téren gazdátársaim figyelmét, mely kiválóan alkalmas nagybani termelésre és soványabb talajban is jól megterem: a «*Richter-féle Imperator*»-ra, melynek igen szép és tápdús gumói vannak és erős ellenállási képességgel bír a burgonya-betegségeket illetőleg. — Több évi kísérletezés után bátran merem állítani, hogy a legjobb gazdasági burgonya, mely szeszfőzésre is előnyösen felhasználható.

Ez uttal nem kívánom levelem hosszabbra nyújtani, átengedve a tért nálamnál hivatottabbaknak.

Vajda-Hunyad, 1896. április.

Benedikty József.

Több óvatosságot az üzletkötéseknél!

Tekintetes Szerkesztő úr! Ugy vélem, hogy gazdátársainknak nagy szolgálatot tesztek az által, ha egy nagy veszteséggel szerzett tapasztalatomat a nyilvánosság elé hozom.

Azt minden lóhermag termelő gazda szomorúan tapasztalta, hogy lóher termelésünk a múlt 1895-ik évben mily mostohán fizetett, egyszer a gyenge termés, s másodszer a nem éppen megfe-

lelő minőség miatt. A természet által előidézett okokat még súlyosabbá tette az annyira lesúlyedtt alacsony ár. A természet által előidézett csapásokon nincs miért zúgolódní, mert azon nem segíthetünk, de a mesterségesen és csaknem erőszakoson előidézett lenyomott ár mellett, nézetem szerint, van helye a kitörő panasznak.

Levelem tulajdonképeni célja tehát az, hogy az egy, eladásnál történt visszaélés és becsapás tényét a maga valóságában bocsássam a gazdaközönség elé okulás végett, mert mindig jobb más kárán tanulni, mint sajátján.

Az eset a következő: mint más években, úgy a múlt évben is, november havában értesítést kaptam egy budapesti czégnek megbizottjától, hogy lóhermagomért, ha megfelelő minőségű, adnak az vasuti állomásomnál átvéve 40 o. é. frtot mm.-ért, küldjek azonnal mintát.

Kapva az alkalmon, azonnal postafordultával el is küldöttem a mintát, ők azonban nem igyekeztek a válasz megadásával. Levél által, később sürgöny által kértem, hogy egyszer már nyilatkozzanak, még is jött a válasz, melyben nagy sajnálkozással kijelentik, hogy az ár esett s így nekem is nem adhatnak többet, csak 30 o. é. frtot Budapesten átvéve. University Library Cluj

Számitva arra, hogy posta útján míg üzletet csinálók, megint áresés következhetik be, személyesen azonnal fölmentem Budapestre, s mi lett az eredmény? kénytelen lettem 28 o. é. frtért átadnom lóherémet, loco Budapesten átvéve.

Mint a ki jól végezte dolgát, egész nyugodtan haza jöttem, árumat azonnal föl is küldöttem s vártam a pénzt, a melyre nagy szükségem volt; pénz helyett azonban az illető czégnek egy levelet kaptam, melyben tudatja, hogy az áru megérkezett, de nem veheti által csak úgy, ha engedek mm.-jából 3 frtot, sürgönyileg kér intézködni, mert az áru a vasutnál saját költségemre hever.

Ilyen becsapás és lefőzés után mit tehettem, mint ajánlatukat újból elfogadni, tartva attól, hogy ha még alkuba bocsátkozom, a lesz a végeredmény, hogy még nekem kell fizessek ezen tisztességes czégnek, a miért lesz olyan jó irányomban, hogy meg ment tulajdon terményemtől!

Megmutatta tehát e czég azt, hogy ha bukott a lóhermag ára, addig, míg kézhez kapták a már megvett magot, nem nekik kellett megérezni, hanem nekem.

A fenti esetet azért kívántam ily részletesen leírni, hogy a ki időt szentel az elolvasására, legalább megtanulja fáradság és költség nélkül, hogy mennyire lehet bizni némely nagy kereskedőknek azon kecsegtető nyilatkozataiban, hogy «kérem alásan! legyen

az úr nyugodt, ne féljen semmitől, mert mi nem vagyunk azon emberek, hogy valakit becsapjunk, csak tessék bennünk bizni s egész nyugodtan elküldeni az árut» (az illető saját szavai).

Nem szándékom az illető czég megnevezésével talán igen is nagy jóhírnevét tönkre tenni, a ki kíváncsi, tőlem úgy is megtudhatja, de óva intem gazdatársaimat, hogy jövőre jó lesz ilyen üzleteknél mindig előleget venni, vagy készpénzért adni, mert ha egyszer egy ilyen kelepczébe bele esünk, úgy járunk, mint a medve, mely a tánczoltató cigány kezei közé kerül.

Hadadi uradalom, baromlaki tanya, 1896. április.

Barra Mózes.

LAPSZEMLE.

A „*Hazánk*“ az elmúlt hóban igen sokat foglalkozott az aktuális közgazdasági kérdésekkel, köztük a szőlők felújításának előmozdítására készült törvényjavaslattal, melyet a ház márczius hóban tárgyalt és fogadott el.

A 15-iki szám *Baross* Károly tollából hoz e tárgyban cikket „*A szőlők felújítása*“ czím alatt. *Baross* cikkben sok megfontolásra érdemest mond: különös jelenség — írja, — hogy ép azon elemei a parlamentnek, melyek különben az állami közvetlen befolyás ellen minden téren harcot folytatnak, a szőlőveszszők nagyban való előállítását állami termelés útján óhajtják. E kérdést pedig két részre osztja, egyik a vesszőtermelés, másik a vesszőnek ingyen való osztogatása. Az elsöre nézve igazat ad *Bethlen* András gr. nyilatkozatának, ki a nagyban való vesszőtermelést nem tartotta az állam feladatai közé illeszthetőnek s azt a magánvállalkozás körébe kívánta utalni. A vesszők kiosztását illetőleg nézete, hogy az állam adjon a szegény osztálynak egészen ingyen vesszőt, míg egyéb termelőknek adja azt folyó áron, különben tönkre teszi a magánvállalkozást, mely nélkül pedig még sem lenne képes a vesszőszükséglet kellő fedezésére.

A szőlőszeti szakoktatás terén kerülje az állam a félintézkedéseket. Majd áttér az új törvény kapcsán keletkezendő szövetkezetek szerepének méltatására, melyet 4 irányban vél körvonalozhatni u. m.:

1. A közös vessző és ojtványtermelés;
2. A felújítás munkálatának közös eszközlése;

3. A betegségek elleni közös védekezés;
4. A termények közös értékesítése által.

A szövetkezetek alakulását pedig úgy tartja leghelyesebbnek, ha azok a hegyközségek keretében születnek meg.

Márcz. 17-iki számának vezércikkében a „Hazánk“ a józan agrárpolitikát állami életünkben mindenk fölé állítandónak mondja, mert minden érdek és minden közgazdasági ágazat a földműveléshez van hazánkban kapcsolva. Ausztria agrárúzó állam létére többet koncedál az agrárismusnak, mint a mi kormányunk. Helyes közgazdasági irányzat — a cikk végszavai szerint — csak úgy támadhat nálunk, ha e kérdésben megszűnnek a politikai differenciák s mint Ausztriában a pártok között ez ügyekben teljes neutralitás proklamáltatik.

Márczus 22-én „Laikusok parlamentje“ czímen egy maró, de a való helyzetnek egészben megfelelő vezércikket olvasunk, mely a honatyák nagy részének készületlenségét, melylyei a vitában inkább pártérdekből, mint azon törekvéssel, hogy a javaslat hibáit és hiányait felfedezze, vett részt, ostorozza.

Márcz. 27-én az előző napon megkezdett földművelésügyi budget tárgyalásáról olvasunk, míg a 29-iki számban már „Kvóta és földművelési vita“ néven olvasunk vezércikket, melynek alap-esszméje, hogy érdekeink hathatós védelmére az osztrák túlkövetelésekkel szemben mezőgazdasági viszonyaink alapos mérlegeléséből kell az ösztönt és ellentállásunk erejét vennünk.

A „Közgazdasági Napló“ márcz. 27-iki számának közgazdasági rovatában a földművelésügyi budget tárgyalására tart visszapillantást. Ez újabban keletkezett közgazdasági lapot eddig nem vettük fel e rovatunkba, alkalomadtán aktuális és nagyobb érdekű közleményeiből kivonatot adunk; ez alkalommal csupán annyit kívánunk róla megjegyezni, hogy eddig mutatott irányja szerint a gazdaérdekekkel ellentétes merkantil befolyás alatt áll.

A „Budapesti Hírlap“ márcz. 8-iki számában elismerőleg nyilatkozik *Darányi* miniszternek a holt kéz birtokairól, nevezetesen a kincstári és papi birtokokról kiadott statisztikájáról, mint gazdaságilag fontos, hézagpótló munkáról. Márcz. 12-iki számának vezércikkében „Börze és mezőgazdaság“ czím alatt a börzei spekulációknak a gabonárákra gyakorolt természetellenes be-

folyását emlegeti s keserűen kel ki a parlament tagjainak határozatlansága s bátortalansága ellen, a börze túlkapásaival szemben.

A „**Magyar Gazdák Szemléje**“, az orsz. gazdaszövetség közlönye „*Gazdasági válság és a bíza árhanatlása Magyarországon*“ címen a közgazdasági válság okairól, eredményeiről és orvosszereiről értekezik. A válságot — úgymond — nem lehet a speciális magyar viszonyok kifolyásának tartanunk, mert az világszerte jelentkezik. Általános ok gyanánt az *arany és ezüst köztli küzdelmet*, a *tőke felhalmozódását* s a milliárdokat elnyelő *hosszú fegyveres békét* jeleli meg. Magyarország mindezek súlyát kétszeresen érzi, minek oka ismét a közgazdasági élet átmenetet nélkülöző gyors átalakulásában, másrészt az Ausztriával fennálló elönytelen gazdasági szerződésben keresendő.

A „**Mezőgazdasági Szemle**“ több cikksorozat folytatása mellett a kis-jenői sertésről közöl érdekes állattenyésztési cikket s mutatóványt ad Cserháty Sándor akad. tanár legújabbán megjelent kitűnő munkájából: „Az okszerű talajművelés alapelvei“, *Mikor és hányszor Csántszerkes* címen. University Library Cluj

A „**Köztelek**“ márcz. 14-én megjelent 22-ik számában *Fel-emelik a kvótát?* címen hoz. vezércikket Szilassy J. tollából. A cikk a kvótának 35—36%-ra való felemelését lehetetlennek, Magyarországot 4—5 milliónyival az ediginél nagyobb teher viselésére képtelennek mondja. Utal az O. M. G. E.-nek a kormányhoz beterjesztett memorandumára, mely a kvótának a külkereskedelem alakulására történő hivatkozással való felemelésének abszurditását meggyőző érvekkel bizonyítja. A kvóta emelésére — így végzi — komolyan gondolni sem lehet. És ha a közös vámterület újból létesítése csupán azon buknék el, ebből nem lehet engedni, mert minden engedmény lejjebb fog taszítani a lejtőn az elkerülhetlen általános közgazdasági válság felé.

26-ik számában a „Köztelek“ *Darányi* miniszter expozéjával foglalkozik hosszabban s Dr. Kröczer szőlőjártási eljárását írja le, ábrákkal magyarázva a szöveget.

Ápr. 4-iki 28-ik számban a „Kérdések és feleletek“ rovatában 2 érdekes feleletet találunk a szarvasmarhának száj- és körömfájás ellen jodkáliummal való immunizálásáról és a szarvasmarha csendes veszettségének tüneteiről.

A „*Magyar Gazdák Lapja*“-nak márcz. 25-ikén megjelent 13. számában Szabó Ferencz, kit e lap olvasói jól ismerhetnek czikkeiben is kimutatott gyakorlati felfogásáról, melyben sokszor odáig megy, hogy az intensív gazdálkodástól irtózni látszik, „*Csak készpénzt ki nem adni*“ czimen, jelzett irányának egészen megfelelő cikket ír.

A feles, harmados kapás művelést a házi művelés fölé helyezendőnek mondja. A cselédbérek megállapításánál azt a törekvést tartja szem előtt tartandónak, hogy azok minél nagyobb része természeti járandóságokban legyen kiszolgáltatandó.

Az alacsony hizómarha-árak mellett készpénzen vett erőtakarmány etetését megengedhetlennek tartja.

Szóval a készpénzkiadást mindenütt, hol csak lehet, melőzendőnek tartja, mert — ugymond — minden olcsóbb, mint a készpénz.

Sok az igaz ebben, de néha a készpénz kiadásaitól való felette nagy tartózkodás vezethet a legdrágább gazdálkodásra.

A „*Borászati Lapok*“ 11. számában (márcz. 8.) a Kröczer-féle ójtás-móddal foglalkozik s négy ójtványt egészben és keresztmetszetekben mutat be jól sikerült autotypiákban, a Kröczer-féle ójtványok helyesebb és egészségesebb forradásának igazolására, 12-ik számában ismét magától Kröczertől hoz e tárgyban írt cikket, míg a 14-ik számban már Kröczer dr. kötöző-gépét is bemutatja ábrákban.

A „*Szőlő- és borgazdasági Lapok*“ márcz. 15-iki 11. számában br. *Radossevich* Tódor Halmay Andornak előzőleg megjelent cikkével polemizál „*Képes lesz-e a szőlőbirtokos a kölcsön terhei mellett prosperálni vagy sem?*“ czim alatt. Szakavatottsággal állítja össze az adatokat s ama konklusióra jut, hogy ámbár a szőlősgazda prosperálhatása az új törvény mellett biztosítva leend, mégis nagy értékeket kockáztató s évente nagy terhekkal megrótt vállalkozás leend a szőlők újratelepítése, melynek kiérdemelt gyümölcsét csak a szakértelemmel végrehajtott figyelmes és intensív művelés hozhatja meg.

E számában foglalkozik végre a Kröczer-féle ójtási eljárásal is, melyet eddig feltűnően ignorált. *Vargha* Imre ír e tárgyban oly irányban, melyből ama nézete világlik ki, hogy ez új

eljárást az eddigi kísérletek és eredmények után nem tarthatja még a nagy üzem számára ajánlhatónak. *Vimmer Károly.*

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

— **Pályázati hirdetmény.** Az „Erdélyi Gazdasági Egylet“ alulírott elnöksége pályázatot nyit egy, évi 600 frt fizetéssel díjazott *gyakornoki* (és illetve a téli szezon alatt: *heremagtisztító raktár felügyelői*) állásra. Ezen állásra felvétetik egy oly gazdasági tanintézetet végzett fiatal gazda, ki képzettsége, irodalmi hajlamai és tehetségénél fogva ily irányu foglalkozásra hivatást érez. — Egyenlő képességű pályázóknál a gazdasági gyakorlat kimutatása előnyt biztosít. — Folyamodványok az egylet elnökségéhez czimezve, a titkári hivatalnál (Belközép-utcza 11. sz. I. em.) folyó évi június hó 27-ik napjáig lehetőleg személyesen nyújtandók be. Kolozsvárt, 1896. márczius hó. *Szabó József*, s. k., egyleti elnök. *Tokaji László*, s. k. egyleti titkár.

— **Mellékleteink.** Lapunk jelen számával két mellékletet vesznek olvasóink, és pedig:

1. Az „Erdélyi Gazda“ *Monografiáját*, mely meghatározott terjedelemben az ezredéves kiállítás sajtó-osztálya számára iratott s melyben a 28 évfolyam összes munkatársainak neve betűsorban össze van szedve.

2. *Sperker* Ferencznek a székely-kereszturi gazdaértekezleten tartott felolvasását, melyet egyletünk az udvarhelymegyei gazdasági egylet felkérésére adott ki.

— **1895. évi cukorrépatermesztésünk.** Tisztelettel kérjük gazdatársainkat hogy e termelési ágra vonatkozó múlt évi adataikat szerkesztőségünknek lehetőleg még e hónap folyamán beküldeni sziveskedjenek. Ami a holdankénti tiszta jövedelem kiszámítását illeti, erre nézve a következőkben egy tétéles formát állítottunk össze, kérve annak szives alkalmazását:

I. Hány kat. holdon természetett cukorrépa:....

II. Összes regie;

a) *Kiadások:*

1. Talajelőkészítés (egy ekenapszámot a bé- ressel együtt : 2. ₅₀ frttól 3. ₀₀ frtig véve fel):	frt	kr.
2. Trágya és esetleg műtrágya értéke: . . .	frt	kr.
3. Vetőmag értéke:	frt	kr.
4. A vetés költségei:	frt	kr.
5. <i>Osszes művelési költségek az első kapálástól a kiszedés befejeztéig, lehetőleg a nap- számok mennyiségének és árainak külön feltüntetésével; más helyről hozott mun- kások útiköltségei és élelmezése:</i>	frt	kr.
6. <i>A vasútig való fuvarozás, berakás (esetleg elvermelés) és vasúti szállítás költségei, ez utóbbi lehetőleg kocsinként feltüntetve:</i>	frt	kr.
7. Gépek kopása:	frt	kr.
8. Adó:	frt	kr.
9. Minden más kezelési és vegyes költségek:	frt	kr.

BCU Cluj / Cb) *Bevételek* Library Cluj

1. <i>A gyártól a termelt összesen . . . kilogram répáért à kr. kapott összeg (előleg és végleszámlás együtt, a részvények törlesztésére visszahagyott összeget is beleértve):</i>	frt	kr.
2. <i>Répafejek értéke, kat. holdanként 2—5 frtig felszámítva:</i>	frt	kr.

III. *Tiszta jövedelem:*

A kiadások összege:	frt	kr.
A bevételek összege:	frt	kr.

Összes jövedelem: frt kr.

Kat. holdanként esik: frt kr.

Jónak láttuk e formula összeállítását és alkalmazását kívánatosnak tartjuk azért is, mert mint előző évi ily tárgyú jelentésünkben látható, sok termelő — a nem helyes alapokon eszközölt számítás eredményeképp — oly magas: 100—155 frtos tiszta jövedelmeket mutatott ki holdanként, minők — különösen a cukorrépánál — még a legokoszerűbb és szakavatottabb gazdálkodás mellett sem jutalmazták a

szegény gazdaembert. Az ilyen ideális tiszta jövedelmek megcsalják és félrevezetik a laikust, de nem állhatnak meg a gyakorlati gazda szeme előtt s nem czáfolhatják meg a statistikát. Ismételten kérjük azért gazdatársainkat, hogy e számításoknál különösen rigorozusan járjanak el.

— **Új piac gyümölcseinknek!** Londoni főkonzulátusunk jelentése érdekesen fejtegeti, hogy hogyan lehetne a magyar gyümölcskivitelt fejleszteni. Angliában ugyanis évről-évre több mint 30 millió forintot adnak ki egyedül friss asztali gyümölcsért. A múlt évben 1.185,322 hektoliter almát importáltak az angolok 11.5 millió forint értékben és 146,572 hektoliter körtét 2 millió forint értékben (1894-ben 1.788,720 hektoliter alma és 471,620 hektoliter körte ment Angliába). A főkonzulátusi hivatal ajánlja a magyarországi termelőknek és főleg a gyümölcs-exportőröknek, hogy kultiválják az angolországi gyümölcs-piaczokat s tanulmányozzák a csomagolási szisztémákat. Legjobb Anglia részére almát és körtét exportálni, ez a két cikk főképp ősszel keresett, a mikor még az angol termés a fákon van. Igen jó november és decemberben is szállítani az angol piacokra téli gyümölcsöt, mert ilyenkor minden ház beszerzi magának a szükséges mennyiségeket. Exportöreink nagyon jól tennek, ha produktumaikat egyenesen a főpiacra küldenek, mert így a kezelési költségek igen csekélyek.

— **Burgonyavető- és kiemelő géppróba**, melyet az »Országos Magyar Gazdasági Egyesület« rendez a földmivelésügyi miniszter támogatása mellett Rákoskeresztúron, Budapest-hatvani vonalon, közvetlen a vasuti állomás mellett Gróf Vigyázó Sándor birtokán április hó 20. és 21-én fog megtartatni, mire az érdeklődők figyelmét felhívjuk. Már eddig is nagyobb számu burgonyavető-gép lett bejelentve a próbára. A kiemelés folyó év őszén szintén gépek által fog eszközöltetni és ennek határideje annak idejében fog közzétettni.

— **Szemestermény-behozatalunk Romániából az 1895. évben.** A román hivatalos statisztikai adatok szerint Románia 1895. évi augusztus 1-től január 31-éig 77,106 mm. buzát, 1111 mm. árpat, 19,220 mm. kukoricát és 1743 mm. zabot szállított Magyarországra. Sajnos, mi még nem vagyunk abban a helyzetben, hogy ily tárgyú kivitelnk statisztikáját tudhassuk.

— **Állatkisérők bejelentése.** A földmivelésügyi miniszterium kiállítási irodája körlevelet intézett az összes állatkiállítókhöz, melyben az állatkisérők számának és a földadási állomás nevének bejelentését kéri, hogy a szállítási igazolványokat megküldhesse.

Sajtóhiba. A 206. lapon alulról a 4-ik sorban 60430 frt helyett 6430 olvasandó.

1896. márczius havi állat és állati nyerstermék-forgalmunk Románia, Szerbia és Bulgáriával.*

*Behozatalunk Romániából a
határszéli belépő állomásokon:*

- 42 drb. ökör.
- 300 drb. juh és kecske.
- 1 » ló.
- 1580 kg. marhabőr:
- 50 » borjubőr
- 7040 kg. juh-, kecskebőr.
- 1150 » bárány- és gödölye-
bőr.
- 8825 » belek és hólyagok.
- 2200 » gyapju.
- 1513 disznósörte.

*Kivitelünk
Romániába:*

- 4 drb. ökör.
- 1 » tehén.
- 131 » ló.
- 3 » csikó.
- 298 kg. szarvasmarhabőr.
- 540 kg. szarvasmarhahús.
- 2257 » zsír.
- 568 » fagygyu.
- 20 » vaj.
- 121 » disznósörte.
- 88 » lószőr.

Behozatalunk Bulgáriából:

- 1131 kg. vadbőr.
- 1294 » disznósörte.

Kivitelünk Bulgáriába:

- 15 kg. vaj.

Behozatalunk Szerbiából:

- 204 drb. ökör.
- 4 » bivaly.
- 66 » tehén.
- 1 » borju az egy éves
korig.
- 27 kg. szarvasmarhabőr.
- 34389 kg. juh- és kecskebőr.
- 20806 drb. bárány és gödölye-
bőr.

- 359 kg. nyulbőr.
- 620 » vadbőr.
- 21185 » nyers sertéshús.
- 1240 » disznósörte.
- 11220 » tehén-, nyúl- és kecs-
keszőr.

Kivitelünk Szerbiába:

- 2 drb. ökör.
- 112 » ló.
- 22592 » marhabőr.
- 78 » tej.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

Munkatársainknak. Ez úton is kérjük munkatársainkat, hogy szives közreműködésüket, mellyel folyóiratunkat rövid idő alatt oly magas színvonalra emelték, továbbra se vonják meg tőlünk Irjanak nekünk s ne a fővárosi szaklapoknak, hisz ma már az „Erdélyi Gazdát” is ép oly sokan olvassák, mint azokat s ha erőinket itthon tömörítjük, lapunkat igen hamar a többi fölé emelhetjük. Egy vidék, országrész gazdasági érdekeit — különösen a mi speciális helyzetünkben — semmiféle intézmény oly sikeresen nem szolgálhatja, mint egy tartalmas, erős és független szaklap. Ilyent akarunk adni. Erre kell törekednünk; sablonokkal haladni nem lehet; munka és erő nélkül jobb félre állani az útból — L. F. Köszönjük szépen; jövő számunkban jöni fog. — D. H. V. Utóbbi jöni fog. Előbbit bajosan tudjuk közölni, mert a benne levő rajz nem elég érthető. Jó lenne valakivel otthon — magyarázat után — formásan megrajzoltatni s akkor mi készíttetnénk róla clichét. Kívánatra visszaküldhetjük. — J. S. Nagyon sajnáljuk, de aligha közölhetjük; igen hosszú ahoz, amennyi magja van. — Cs. Gy. Az aktuális dolgok e számból kiszorították. — I. L. Hozni fogjuk. — Cs. D.

* Közlés esetén kérjük a forrás megnevezését.

Kénytelenek voltunk e számból kihagyni. — **L. Zs.** Bizonyára közöljük ezt is; ha olyat küld, ami időhöz van kötve, természetesen idejében adjuk. — **K. I.** Szives türelmét kérjük; ez sem veszít aktualitásából. — **P. J.** Ahogy lehet, hozzáuk. **Cz. J.** Jövő számunkban jön. — **Többeknek** „Évkönyvünk” 25-én fog megjelenni. Egyleti tagok ingyen kapják, másoknak — 1 korona előzetes beküldése ellenében — portómentesen küldjük. Sokat nem nyomtatunk, azért jó lesz előre megrendelni, hogy jusson. Ugy hisszük, elég tartalmas lesz. — **R. S.** Amit lehet, jobb írásban igazítani; a személyes elintézés tőlünk mindig időt rabol, pedig amugy sem sok van.

Erdélyrészi vásárok jegyzéke 1896. május 1—31-ig.

(NB. Ha valamely vásár ünnep- vagy vásárnapra esik, akkor a rákövetkező hétköznapon lesz megtartva. A napok a kirakó vásárok napját mutatják, a mely nap előtti 2—3 hétköznapon vannak a marhavásárok.)

1. Alsó-Jára, Dicső-Szent-Márton, Gy.-Ditró, Kászon-Altiz, Mező-Bánd, N.-Almás, Szamosujvár, Teke.
2. Kovászna, M.-Kecze, Nagy-Ilonda.
3. Csernátfalu, Csik-Bánkfalva, Cs.-Csekefalva, Cs.-Szt.-Márton, Kőszvényes, Lupsa, Nagy-Szeben.
4. Abrudbánya, Felső-Szálláspatak, Kémer, Kézdi-Vásárhely, M.-Ludas, Ó-Radna, Sz.-Keresztur, Zsibó.
5. Algyógy, Dobra, Egerbegy, (N.-Küküllő), Görgény-Szt-Imre, Kolozs-Monostor, M.-Orményes, Vojla.
6. Borsa, Kacza, Paszmos.
7. Magyar-Régen, Retteg, Szilágy-Nagyfalu.
8. Farkaslaka, N.-Enyed, Oláh-Szt.-György, Tasnád.
10. Sárkány.
11. Bürkös.
12. Hadad, Sz.-Nagy-Goroszló, Sz.-Régen.
13. Déva, Korond, M.-Lápos.
- Petrozsény.
14. Alparét, Alsó-Szombatfalva, V.-Hunyad.
15. Csik-Szereda, Erzsébetváros, Gernyeszeg, Hosszufalu, Mócs, Nagy-Ajta, Nagy-Borosnyó, Sárpaták.
16. Homoród-Szt.-Márton, Torockó, Újgyház.
17. Besztercze.
18. Réten.
19. Bánffy-Hunyad, Kibéd, Soósmező, Szt.-Benedek.
20. Alsó-Zsuk, Ispánmező, Mike-szásza, Nagy-Selyk.
21. Bátos, Sülelmed.
22. Czege, Topánfalva.
23. Papolcz, Petele.
24. Kendi-Lóna, Uzon.
25. Bethlen, Káál, M.-Illye, N.-Ida.
26. Csáki-Gorbó, Dobra, M.-Gorbó, M.-Nagy-Sombor, Mező-Bodon.
27. Bonyha, Naszód.
28. Fogaras.
29. Barót, M.-Igen.
30. Mártontelke, Mező-Méhes.
31. Monor.

Kiadó-tulajdonos:

Az „Erdélyi Gazdasági Egylet.”

Nyomatott Gáman J. örököse könyvnyomdájában Kolozsvárt.